

Bereczky Zoltán:

Misztériumjáték a mennyezetkazettás templomok táblaképeinek leolvasása alapján

Jelentés a kutatásról

A kutatás a 2005 óta létező laqueriologia vagy mennyezőkutatás módszereivel foglalkozik az ÉGKÉP-et tükröző mennyezetek titkaival.

Kiinduló tétel: a templomi mennyezeti kazetták nem csupán díszei a templomnak, hanem ősképi jellegükből fakadóan üdvtörténeti tartalmat, teljes tanítást hordoznak képek segítségével.

Csengersimában ¹ a templom ² mennyezetén a táblaképeken lévő állócsillagcsoport-képek másképp állatövi jegy képek előtt mozgó bolygók - sakkbábokkal megjelenítve, égi-földi személyeket jelölve - a teremtés előttől az utolsó ítélet utánig szóló misztériumjátékot mutatnak.

A misztériumjátékot 2009-ben a csengersimai iskolások három alkalommal is előadták.³ Ezen előadás a csengersimai misztériumjáték eredetét és a templomi mennyezet-kazetták leolvasásának kutatástörténetét mutatja be.

1. **Művészettörténeti, néprajzi kutatások** Számba veszik a fellelhető templomi táblaképeket. Stílusuk (reneszánsz, barokk stb.) és műfajuk alapján csoportosítják (szentképek, szent jelek, szent történetek). Meghatározzák a mű készültének történetét és a készítettő, készítő személyét. E kutatások segíthetnek az új épületek díszítésében.
2. **Asztrológiai megközelítés** A képekben felismert állatövi jegyek nyomán meghatározzák az egyes állatövi jel formákat. A képek jelentését elhelyezkedésük, sorrendjük, vagy/és megvilágítási idejük szerint az évkör adott részéhez rendelik. A kutatás segíthet meghatározni az évkör egyes szakaszaihoz tartozó szent vagy jeles személyeket, illetve a bibliai, vagy jeles történetek tanítói képeit.
3. **Teológiai értelmezés, ős(ég)kép értelmezés** A templomok mennyezete a teljes mennyboltozatot jeleníti meg, akár a boltozattal, akár festett deszkamennyezetten az állócsillagcsoportok (állatövi jegy) és bolygók ábrázolásával. Nem fali-, szentképek, vagy szent történetképek, hanem ős(ég)képek. Ezért maradhatott meg egyaránt a protestáns és katolizált templomokban! A kutatás segítséget ad a teljes mennyező megértéséhez.
4. Az eredeti **mennyező rendszerek** valószínűleg itt készültek: Buda, Mátyás várpalotája 1470-90; Esztergom, Vitéz János nagyterme 1472 – ig; Gógánváralja, református templom 1502-10; Gyulafehérvár, fejedelmi palota 1500-; Debrecen, Szent András-templom 1626; Csengersima, református templom 1761; egy magánkönyvtár, Magyarország 2021-23.
5. A **misztériumjáték** Mennyező játék: budai és simai sakkoló.

¹ **Csengersima**, korábban **Sima**: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 750 lakosú nagyrészt református település.

² Csengersimai református **templom**. Román kori, Az 1761-ben készült mennyezetkazetták az üdvtörténetet tartalmazzák állatövi jegy, őskép és szöveges kazettákon sakkbábuk mozgatása segítségével.

³ A gyerekek 1. előadása: **Csengersima** Általános Iskola tornaterme. Köszönet az Önkormányzatnak. 2. előadás: **Nagygéc**, falunap. Köszönet a nagygéci újjáépítőknek. 3. előadás: **Nyíregyháza-Sóstó** Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. Köszönet Paál István igazgató úrnak.

1. Művészettörténeti, néprajzi kutatások:

A művészettörténet a 'magasművészet' alkotásainak készítéstörténetét és azok stílusának meghatározását végzi. A néprajztudomány a népművészet alkotásait veszi számba és írja le a művészettörténet leíró módszerével. A leírás szókészlete részben a hagyományos tudományos megnevezés- és szótár, részben a táblaképek készítőinek, vagy használóinak az elnevezései. Táblaképes mennyezeteket mind a magasművészet épületeiben, mind a népi építészet eszközeivel készült templomokban találhatunk.

Kutatásunk alapkérdése az, hogy a teremtés általi közönséges, természetes műveltségünk a kezdetektől fogva hogyan alakult, változott és milyen hatással voltak a művelődésre, illetve a mai életünkre.

1. Mennyezetkazetták kutatástörténete:

Orbán Balázs hatalmas művében a korábbi építészeti értékekhez képest a Székelyföldön még nagy számban megtalálható kazettás mennyezeteket romlott formának, szükségmegoldásnak tartotta.⁴ Érthető volt az ellenszenve a famennyezetek iránt, hiszen számára a művészi értéket a templomok gótikus mennyezete jelentette.

Huszka József rajztanár, gyűjtő 1879-1906-ig majd minden mennyezetkazettás templomot felkeresett. A fellelhető ábrákat a honfoglalás kori művészettel rokonította.

A XX. század első évtizedeiben már sok fiatal értelmiségi járta a falvakat, hogy megismerjék a magyar nép kultúráját. Így tett Malonyay Dezső, aki a magyar nép művészetét feltáró művében már sokat foglalkozott a festett mennyezeti táblákkal is. Ő már sokkal jobb véleménnyel volt ezekről, bár továbbra is a korábbi középkori építészeti megoldásokhoz képest kezdetleges formákat látott.

Az erdélyi, székelyföldi mennyezetkazettás templomokat **Kelemen Lajos** dolgozta fel, miután legtöbbször személyesen vizsgálta végig. Erdély mennyezetkazettás templomainak adatait legnagyobb részben neki köszönhetjük.⁵

A magyarságot a XX. században többször is megrostáló háborúk hátráltatták a templomi festett táblák kutatását is, de azért múzeumok raktáraiban, vagy vakolat alatt megbújva sok kincs megmaradhatott.

Mostanában a helyzet jobb, mert legalább világhálón elérhetők a múzeumokban őrzött festett mennyezeti táblák képei, adatai. Festett famennyezeteket, templomi faberendezésekről anyagot az állami és egyházi fenntartású közgyűjteményekben találhatunk.⁶

A II. világháború utáni néprajztudomány – **Tombor Ilona, Balassa M. Iván, Zentai Tünde** és még sokan mások - a mennyezetkazetták vizsgálatához a tudomány **leíró** jellegével járultak hozzá, azaz ismertetik a kazettákat, templomokat, valamint a hozzájuk kapcsolódó történeti, egyháztörténeti adatokat.⁷

A kutatás igen szerteágazó, hiszen nemcsak az egyes mennyezetkazettákat érdemes vizsgálni, hogy mit jelentenek, mit is üzennek, hanem össze is lehet hasonlítani ezeket az úrasztali terítőkön, cserépkancsókon és az egyház-, illetve népművészetben fellelhető minden ábrával.

Magyar református részről átfogó munkát **Takács Béla** jelentetett meg, amelyekben a néprajztudomány és a művészettörténet megállapításain keresztül mutatja be a református egyház tárgyi szimbólumrendszerét.⁸

⁴ Orbán Balázs: A Székelyföld leírása. I-II. 1868-73

⁵ Kelemen Lajos: Művészettörténeti tanulmányok. Bukarest 1977

⁶ Országos digitális gyűjteményi katalógus. www.nmimm-katalogus.hu

⁷ Például Zentai Tünde: Kovácshida. Pécs 2010

⁸ Takács Béla: Bibliai jelképek a magyar református egyházművészetben. Bp. 1987

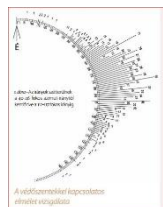
A mennyezetkazettás templomok táblaképeinek **értelmezését** a művészettörténészek és a néprajzkutatók kezdték el a XIX. század végén. 100 év alatt kb. 100 mennyezetkazettás templom kazettáiról adtak hírt, és a XX. század végére már majd mindegyik templom kazetta anyaga hozzáférhetővé vált a világhálón. A művészettörténet és a néprajztudomány megállapította, hogy a táblaképek reneszánsz átvételek népi formában megvalósítva. Alakos (Mária, evangélisták, állatok), történetes (Noé bárkája), címeres, szöveges (latin, héber és magyar nyelvű táblák) és növényi ornamentikás táblákat különböztettek meg.

A templomi táblaképek vizsgálatát épp az nehezíti, ami egyúttal a legnagyobb kincsünk: szerte a Kárpát-medencében még ma is mintegy tízezer látható a templomokban, múzeumokban. Ilyen sok kazettának az összehasonlítása hagyományos módon, a rajzok és fényképek egymás mellé-, alá-, köré helyzetésével körülményes és időigényes, nem is eléggé eredményes. Talán emiatt is nem folyt a Kárpát-medence egészére kiterjesztett, céltudatos kutatás sem.

A rendszerezést az lódította meg, hogy **Fábi János** püspökladányi református (eredetileg) tanárember és családja a maguk gyönyörűségére és Isten dicsőségére bejárták a Kárpát-medencét, és meglátogatták szinte az összes mennyezetkazettás templomot. Nem csak egyes fényképeket készítettek, hanem sok templom teljes mennyezetét is összeállították egy-egy nagy képben. Nagy felbontású digitális technikával dolgoztak, így egyesével alaposan szemügyre vehetők az egyes táblák. Ez a csodálatos anyag világhálós lapokon is elérhető.

2. Asztrológiai megközelítés

Asztrológiai megközelítéssel a képeken állatövi jegy ábrázolásának nyomait kutatva meghatározhatók az egyes **állatövi jegyek** jelformái. A képek értelmezését elhelyezkedésük, sorrendjük és/vagy megvilágítási idejük szerint az évkör adott részéhez rendelik. Így az állatövi jegy kazetták az évkörben elhelyezhető szentek napjait, vagy a bibliai tanítói képek évköri sorrendjét adhatják.

Az asztrológia tudománya csak az elmúlt 250 évben lett olyan, mint amilyenek ma megismerhetjük. Az ókor és a középkor asztrológiai tudománya szinte rejtett előttünk.

A mennyezetkazettás templomok vizsgálatának történetében jelentős változást hozott az építészek vizsgálata, melyből kiderült, hogy Árpád-kori templomaink **védőszentjük névnapjára vannak tájolva**.⁹ Velemér (Vas m.) templomában megfigyelhető bárki számára, hogy a felkelő nap mindig az adott időszakra vonatkozó bibliai eseményt ábrázoló falképet világítja meg.¹⁰

Pap Gábor művészettörténész Csengersimában éveken keresztül kutatta a táblaképek népi motívumait. Egy mérnök, aki a templom építészeti felmérését végezte, felhívta a figyelmét arra a jelenségre, hogy a Nap a templom melletti holtág vizében tükröződve megvilágítja a templom mennyezetének néhány kazettáját. Minden héten, hónapban más és más területet lesz a mennyezeteten világos. Ezután Vadász György tanítványával meghatározta a csengersimai templomban látható állatövi jegy kazettákat. Pl. „Az asszonyi állat magva eltapossa a kígyó fejét” szövegű hurkos Bak kazettára karácsony táján vetül a napsugár.¹¹

Pap Gábor és néhány kutató, valamint református lelkész néhány templomot alaposan kielemezett az állatövi jegyek figyelembevételével. A legelső munka **Csengersima** (Tiszahát 1761) elemzése volt, majd összeállított egy éves képsort.¹²

⁹Keszthelyi Sándor, Keszthelyiné Sragner Márta: A magyarországi középkori templomok tájolója. Építészfórum.

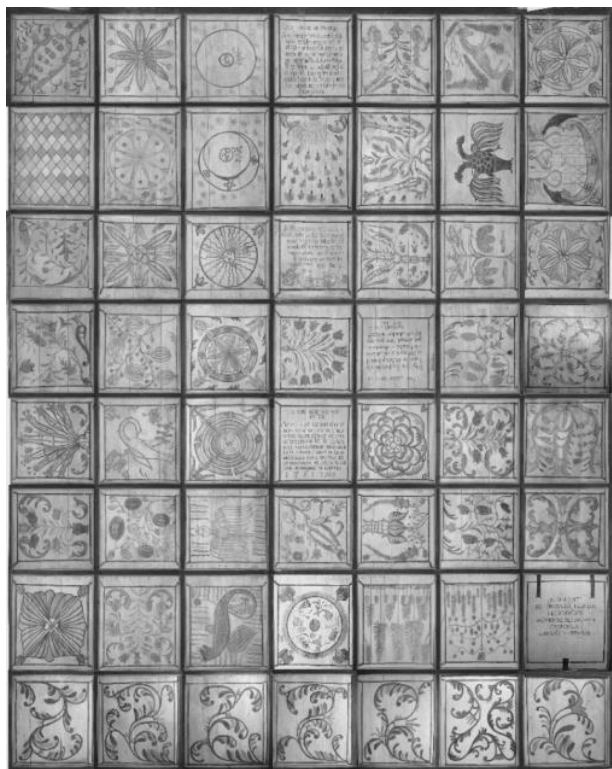
¹⁰Németh Zsolt: *A veleméri Szentháromság-templom*, B.K.L. Kiadó, Szombathely)

¹¹Pap Gábor: Az ég mennyezeti. Festett kazettás mennyezeteinkről. Uro-path Kiadó – Fabi Digital KFT., Debrecen, 2012. 65.l. –től

¹²Pap Gábor: Képolvasás, hónapról hónapra. Kalendárium - mennyezetkazettákon. In: Az ég mennyezeti. Debrecen, 2012.

Erdélyi, székelyföldi református lelkészek lelkes csapata is összeállított egy szép könyvet egy-egy templom mennyezetének elemzésével.¹³

Asztrológiai módszerrel – Pap Gábor, Molnár V. József és Cseuz Anett nyomán - meg lehetett határozni a csengersimai mennyezetén is az állatövi jegyeket mutató kazettákat.

Csengersima: A1. Nyilas állatövi jegy. Egy ferde nyíl jel. Nyilazó lovas. Átlós elrendezés. A Tejút felől jövő isteni erő. A2. Szűz állatövi jegy. Angyal alak. Rács. Tudás, írás. A4. Oroszlán állatövi jegy. Oroszlánsörény, napraforgó jel. Oroszlán farkának az „S” jele, amelynek két része nem egyforma. B5. Rák állatövi jegy. „S” alakú virág, vagy gyermekét ölelő anya. C6. Szűz, Angyal. C7. Bak állatövi jegy. Hurok. Tél közepén az egyre növekvő sötétséget legyőzi a világosság. D2. Vízöntő állatövi jegy. Mindent beborító – legalább kilenc - virágok, bimbók. D7. Nyilas kép. Angyali üdvözet. A világunkat formáló körre négy angyal hozza az isteni erőt. E1. Ikrek, állatövi jegy. Két egymásnak hátát védő harcos. II. jel. E2. Ikrek, állatövi jegy. E3. Bika állatövi jegy. Bikaszarv és bikapofa forma. F1. Skorpió állatövi jegy. Átlósan vagy vízszintesen kettészelt rajz. A földi és az égi lét ábrázolása. Csodaszarvasként az állat teste a földhöz tartozik, a szarva az éghez. F2. Kos állatövi jegy. Kettéágazó

kosszarvak, levéllel, szirommal. Kétnyakú madár. Négy szirmú madár benne a kos szarv alakok. G2. Mérleg állatövi jegy. Noé Bárcája v. Nap Bárka. Máshol a „Kánaáni S’idók” kalapjukon a mérleg jellel. G6. Halak állatövi jegy. Kettétört kör)(alak. Halak rajz.

Ezzel a módszerrel most már bármely kazettás mennyezetet kazettáinak nagy részét le lehetett olvasni. Az így kapott olvasatok azonban inkább a képzett asztrológusok számára követhetők.

Az asztrológiai módszer annyit képes megállapítani, hogy egy-egy templom mennyezetén a Nap milyen sorrendben világítja meg az állatövi jegy kazettákat, és ennek mi a jelentősége, egy-egy asztrológiai időszakban milyen hatások érhetik a híveket. Rámutat arra, hogy elődeink ezen a téren, ezen a szinten képzettek és tudatosak voltak, bár jelenleg a csengersimai templomon kívül (amely nem csak asztrológiai rendszer, hanem asztro-teológiai is) a pusztulás, átalakítás, felújítások miatt is nem találunk olyan teljes mennyezetet, amely rendszerbe foglalná az asztrológiai időszakokat.

A művészettörténészek és a néprajzosok ezen kutatási eredményeket egyelőre nem használják fel a muzeológiai tipizálási gyakorlatban, pedig ugyanezzel a szempontsorral a művészettörténet és a néprajz tárgyi anyagának díszítései is állatövi jegy típusokba, csoportokba sorolhatók.

Mi, teológusok a mennyezeteken Isten ígését keressük, a teljes üzenetet.

¹³. Dezső Tibor, Fülöp Szabolcs, Juhász Judit, Kincses Kálmán, Pap Gábor, Sajnovics Péter, Szántai Lajos: Fényhozók. Székelyföldi fal- és mennyezetképek az igazság napjának megvilágításában. Sárosi kiadó, 2006

3. A mennyezetkazetták teológiai értelmezése:

A reformációt megelőző időkben a templomfalak freskói, a kihelyezett szentképek, szobrok, szent történetek ábrái vagy szent jelek valóságos személyekként imádat tárgyává válhattak. Ezt a reformáció megszüntetni rendelte. A templomok fődémén azonban sok helyen kékre festve, csillagokkal jelölve a teljes égboltozatot ábrázolták. A templomi mennyezetek megfestésének célja a mindenkit beborító **égboltozat megjelenítése** volt. Az égboltozat állócsillagcsoportjait már a sumér műveltségben is állatokként ábrázolták, ezek alakultak egyre stilizáltabb állatövi jegyképekké. Az ég ábrázolása képekkel a mai napig megmaradt.

A XIX.sz. közepéig az emberek életében az égboltozat, az éjszaka világító csillagokkal beborított ég életük természetes eleme volt. Szemükben a Nap, a Hold, illetve a szabad szemmel is látható, nevükben is jól ismert csillagok: Jupiter, Szaturnusz, Mars, Vénusz, Merkúr mindennapi (inkább minden éjjeli) társakként éltek. Mára a fényszennyeződés miatt a Földnek csak nagyon kevés helyén láthatjuk még a ragyogó csillagos eget.

Naarden (Hollandia) XVII-XVIII. századi református templomának mennyezetén két sor bibliai kép látható: az egyikben ószövetségi, a másikban újszövetségi jelenetek sorakoznak. Az így párhuzamba állított képek témája, mondanivalója, üzenete látványosan erősíti, magyarázza egymást.¹⁴ A naardeni templom mennyezetén nem csak asztrológiai állatövi jegy időszakok, hanem a teljes bibliai üzenet olvasható képekben.

2005 őszén Cseuz Anett a csengersimai mennyezet asztalon fekvő másolatán a Nyilas-kazettára ráhelyezett egy világos Huszár sakkbábút, ami lólépésben lépett háromszor: “ A

Nyilas Istennek teremtő ereje. Első lépése az élet teremtése, második a világ teremtése, végül a Huszár az angyali üdvözlésre lép”. Így kezdődött a mennyezet “leolvasása”, ugyanis a Huszár, maga Jézus nem csak ezt a három lépést tette meg, hanem végignyargalt a mennyezetten a teremtés előttől az utolsó ítélet utánig.

Három rendszer egybefonódása vezetett a leolvasáshoz: a 12 állatövi jegy, a 7 égitest és a 6 sakkbábu tulajdonságainak és mozgásának

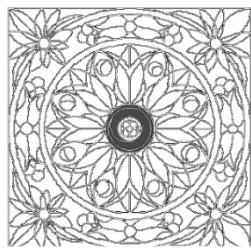
rendje. Egyes kazetták egy-egy állatövi jegynek/csillagképnek felelnek meg. Mindegyik jegy jelölhető a hozzá tartozó bolygóval, ezeket pedig már a középkortól megfeleltették egy-egy sakkbábunak. Ezért a simai mennyezet hálóján is sakkfigurák - mint egyúttal üdvtörténeti személyek - képviselik a bolygókat. A Király a Nap, a teremtő Atyaisten: minden irányba egyet léphet, ez kiadja a pont közepű kört, a Nap ősi jelét. A Királynő vagy Vezér a Hold, Mária: a Király párja, ahogy a Nap égi párja a Hold, fényük is egy forrásból való. A Futó a Merkúr, a Szentlélek: a leggyorsabb mozgású bolygó, az „istenek hírvívője”. A Huszár (Nyilas, Ló) a Jupiter, Jézus: a keleti állatövben a Nyilast Lónak nevezik. A Bástya a Szaturnusz: az épített kővár, ami védelmet nyújt az életnek. A Gyalog - mivel kétféle lépéssel mozoghat - kétféle bolygóminőséget jelöl: ha egyenesen lép, akkor a Vénuszt, ami a nőiség, a szépség, a szerelem és a harmónia bolygója; ha üt, akkor pedig a Marsot, a „legfőbb hadúrt”, a férfias küzdelem képviselőjét.

¹⁴www.grotekerknaarden.nl/new/grotekerkNaarden.html.

Egy évnvi képolvasás és bábutologatás eredményeként végül is 17 bábut azaz üdvtörténeti szereplőt, valamint 80 lépést sikerült azonosítani.

Ha a bábuk személyek, akkor akár élő bábuk is lehetnek, így azután 2008-ban a csengersimai iskolások sakk/üdvörténeti szereplői jelmezbe öltöztek, és előadták a 12 lépéssor alapján álló 12 misztériumjátékot, amit készítettem a számukra. Így a mennyezetet rögzült ismeret nemcsak olvashatóvá, hanem megmutathatóvá is vált.

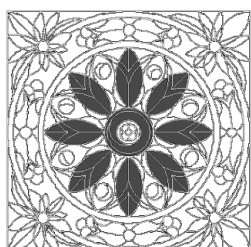
A csengersimai mennyezet értelmezési rendszere hozzásegített a többi táblakép azonosításához, a képek csoportosításához, végül a nagy tömegű képből alaptípusok, azaz ŐSKÉPEK meghatározásához.¹⁵A kazettákat teológiai, bibliai tanítói képként vizsgálva, a Bibliai igéket olvasva – elsősorban János evangéliumát - állítottam fel az Ősképsor rendszert.

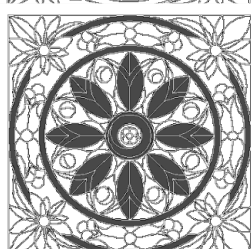
Az állatövi jegyek az év egy-egy csillagászati időszakát jelölik, ezek a teológia nyelvén az egyházi évkör adott időszakai:

1. őskép: **Ige, élet, kezdet** Őszutó: élet és halál, világosság és sötétség, égi és földi ... Halottak napja, reformáció, Skorpió állatövi jegy
Kegyelem néktek és béke... Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet. Kezdetben vala az Ige.¹⁶

Alakja: középpont, pont, kör, gyűrű

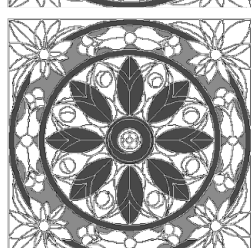

2. őskép: **Öregisten Isten vala az ige.**¹⁷ **Én, az Úr vagyok a ti Istenetek.**¹⁸ Az Öregisten: ítélő. Ott van közvetlenül szent Fia által az utolsó ítéletkor, ami idő és anyag feletti, így minden helyen és időben érvényes egyszerre. Mérleg állatövi jegy – Őszhó: ítéletidő. ISTEN összetett szó: IS+TEN IS/ŐS/US: "régi", "nagy", "öreg", "egy" stb. TEN(-ger): "végtelen", "nagyúr" stb. Élő-, ős-, nagy-, úr-, öreg-, hatalmas, kegyelmes, teremtő, egy, szent, szerelmes, kegyelmes, édes, boldog, bódog Isten stb. Alakja: nyolc szirm, ág, levél, irány stb.

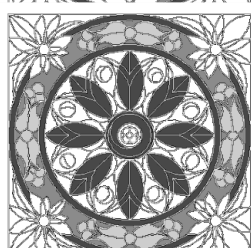

3. őskép: **Világosság, fény** Isten az életet a világosság által teremtette. Mindent bekeretező fénygyűrű, Oroszlán állatövi jegy – Nyárutó.
"Új világosság jelenék, / Ó tévelygés csendesedék. / Isten igéje jelenék, / Újonnan nekünk adaték."¹⁹ „**És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság. És látá Isten, hogy jó a világosság.**

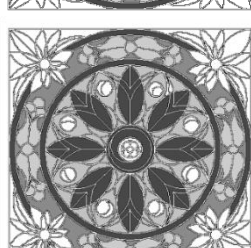
²⁰ Alakja: fénykör, glória

4. őskép: **Teremtés** Isten szeretetéből világot teremtett. A teremtés a szerelemhez kapcsolódik, Isten szeretetéhez, szerelméhez amelynek földi megfelelője az emberi szerelem. Oklándon (Székelyföld, Udvarhelyszék): SYSTEMA COPERNICANUM - a kopernikuszi rendszer mennyezetre festése egyben teológiai állásfoglalás is: a teremtett Föld gömbölyű (geoid), és a Nap körül kering. Abony (Pest) Bika állatövi jegy – Tavaszutó.
Alakja: egyre dúsabb, színesebb KÖRnyezetünk

6. őskép: **Éden, kert** Az Édenkert az eredeti, az Istennel való együttlét körülölelt, óvott helye és állapota. Isten földi gondoskodása, Mária alakja, pelikán madár. Rák állatövi jegy – Nyárhó. **És formálta vala az Úr Isten az embert a földnek porából, és lehelt vala az ő orrába életnek leheltét. Így lőn az ember élő lélekké. És ültete az Úr Isten egy**

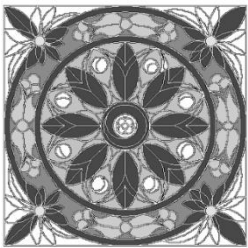
án-Cseuz Anett: Simai sakkoló. Püski, 2008

liuma 1:1
liuma 1: 2
yve 18:30
dex XVI.sz.
yve 1. rész

kertet Édenben, napkelet felől, és abba helyezteté az embert, akit formált vala. ²¹ Alakja: anya gyermekével, pelikán, S-vonal

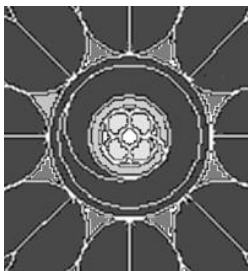
6. óskép: **Áldozat** A kiűzetés az Édenből a bűn, az isteni törvény megszegésének következménye. Szűz állatövi jegy - Tavaszelő **Átkozott legyen a föld temiattad, fáradságos munkával élj belőle életednek minden napjaiban.** ²²

Alakja: elsötétedés, az eddigi színes ragyogásba vegyülő sötét színek

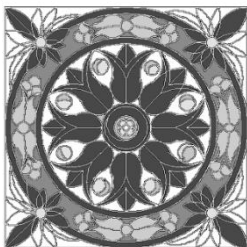

7. óskép: **Angyali üdvözlet** A teremtő Isten kapcsolata a világgal nem szűnt meg a teremtés után. A kör, a körülkerített kert a mi világunk, s ebbe kívülről, mintegy a világ négy sarka felől érkezik meg Isten megújító ereje. Nyilas állatövi jegy – Télelő. **A Szent Lélek száll tereád, és a Magasságosnak ereje árnyékoz meg téged; ...És imé fogansz a te méhedben, és szülsz fiat, és nevezed az ő nevét JÉZUSNAK.** ²³

Alakja: a kört kívülről, a világ 4 sarka felől áttörő nyíl, virág

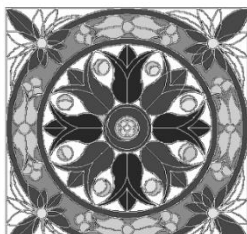

8. óskép: **Születés, örömhír** Az ige testet öltött, testté lett. A téli napfordulón a világosság legyőzi a sötétséget. Bak állatövi jegy – Télhó. **És lőn, hogy mikor ott valának, betelének az ő (Mária) szülésének napjai. És szülé az ő elsőszülött fiát...** ²⁴ Az archaikus imákban: **Ég szülte fáját, / Fája szülte bimbáját, / Bimbaja virágját, / Virágja Szent Annát, / Szent Anna szülte Szűz Máriát. / Szűz Mária szülte Istennek szent fiát, a világ megváltóját.** ²⁵ Alakja: a születés kockázatát és a kiutat idéző hurokvonal, akár állat-, akár növényalakban

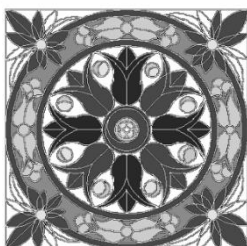

9. óskép **Tanítás, kiáradás** A tér, környezetünk teljes kitöltése: magvetés, tanítás. Vízöntő állatövi jegy – Télutó. Az évkör 12 időszakának jellegzetes tulajdonságait a csillagászat és a szentek névnapjainak rendszere őrizte meg: Tavaszhoz-feltámadás-Kos; Tavaszutó-teremtés-Bika; Nyárelő-Szentlélek/egyház/pünkösd-Ikrek; Nyárhó-Mária/gondoskodás-Rák; Nyárutó-Öregisten/tisztaság/gyógyítás-Oroszlán; Őszelő-tudás/mag-Szűz; Őszhó-megmérés/ítélet-Mérleg; Őszutó - élet és halál - Skorpió; Télelő-

angyali üdvözlet-Nyilas; Télhó-születés/szabadulás-Bak; Télutó-kiáradás/szétosztás/magvetés-Vízöntő; Tavaszelő-áldozat/remény-Halak. Alakja: teljesen kitöltött, betérített tér, felület

10. óskép: **Áldozat, halál, reménység** Krisztus értünk viselt keresztje ránk vetülő árnyékának ósképe. Halak állatövi jegy – Tavaszelő. **... és elvivék, hogy megfeszítsék őt. Kifelé menve pedig találkoznak egy czirénei emberrel, akit Simonnak hívnak vala; ezt kényszeríték, hogy vigye az ő keresztjét.** ²⁶ A

1:31

2: 6-7

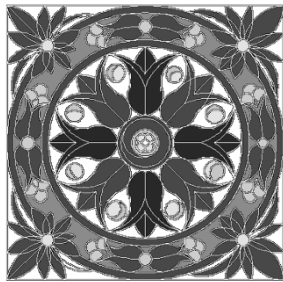
Varga Vincéné Gyugyi Erzsébet, 1887. Erdélyi Zsuzsanna: Hegyet hágék, lőtöt

117. ima

7:31

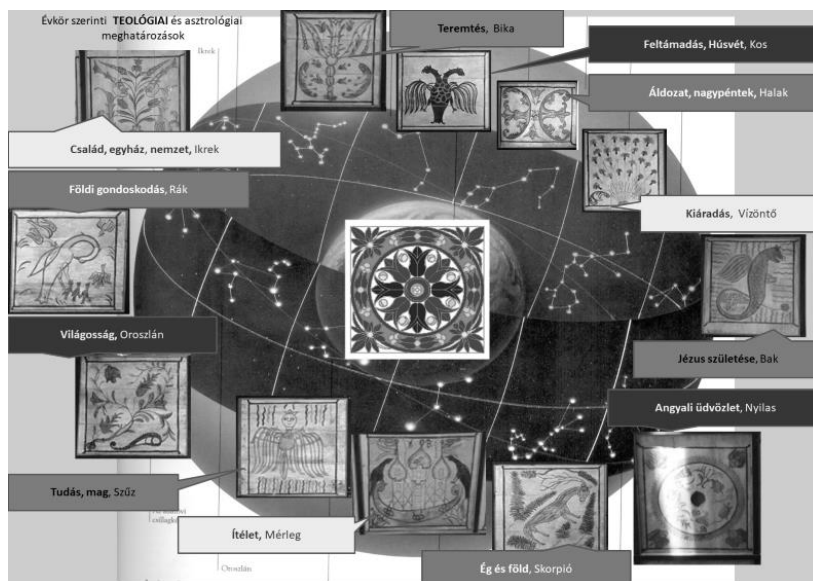
kerek Föld alakzata megjelenik már a tatárlaki világrán is: középen egy pont/kis kör, és abból a Föld széléig futó négy vonal. **Jézus** születésének, életének, halálának, feltámadásának nyoma ott van az egész világon: ... **tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.**
²⁷ Alakja: két ellentétes ív)

11. óskép: **Feltámadás** A kifelé irányuló, feltámadó erő meghaladja lehetőségeink zárt körét. Kos állatövi jegy – Tavaszhoz. **“Krisztus feltámadott, kit halál elragadott! Örvendezzünk vigadjunk, Krisztus lett a vigaszunk. Halleluja”** – énekeljük minden húsvétkor, hirdetve a feltámadás valóságát és örömét. A temetői sírjeleken lévő: A.B.F.R.A. (“a boldog feltámadás reménye alatt”) helyett az X jel ugyanazt jelenti. A rovásírás X jelének jelentése: bél, bel-, belső, b(a)ál. Alakja: a körből a világ 4 sarka irányában kifelé törő nyíl, virág

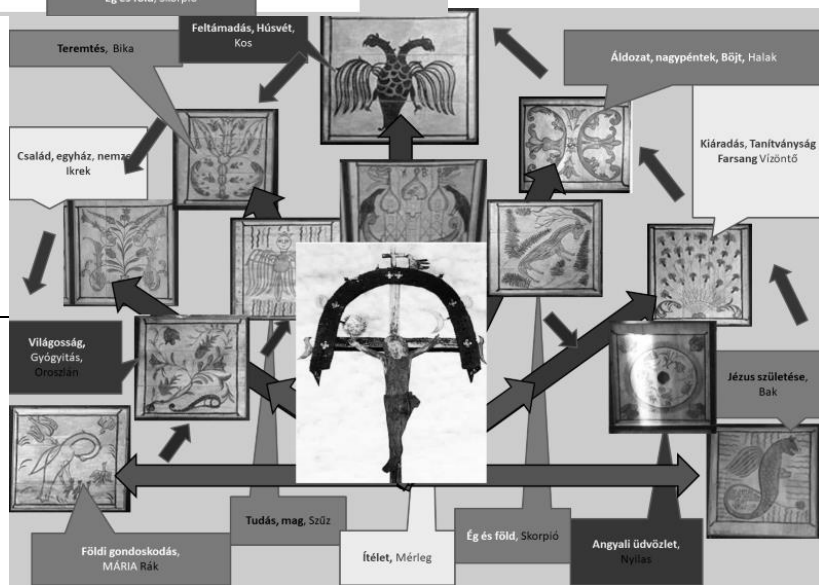
12. óskép: **Befejezés** Közösség, nemzet, egyház, család, beteljesedés Ikrek állatövi jegy – Nyárelő. **“És mikor a pünkösd napja eljött, mindnyájan egy akarattal együtt valának. És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, és eltelé az egész házat, ahol ülnek vala. És megjelentek előttük kettős tüzes nyelvek és üle mindenikre azok közül.”** ²⁸ Alakja: tüzes, vörös színek, lángot idéző vonalak

Kétféle leolvasó rendszert használunk. Az egyik az *állatövi jegyek* szerinti: ezek egymást váltják, egy adott idő jellegzetességeit mutatják, idő alattiak, változók; a másik az *ósképsor* szerinti: ennek elemei idő felettiak, állandóak, minden időben érvényesek. Az állatövi jegyek egymást követik, az ósképek pedig egymásra, egymásba épülnek a teljességig.

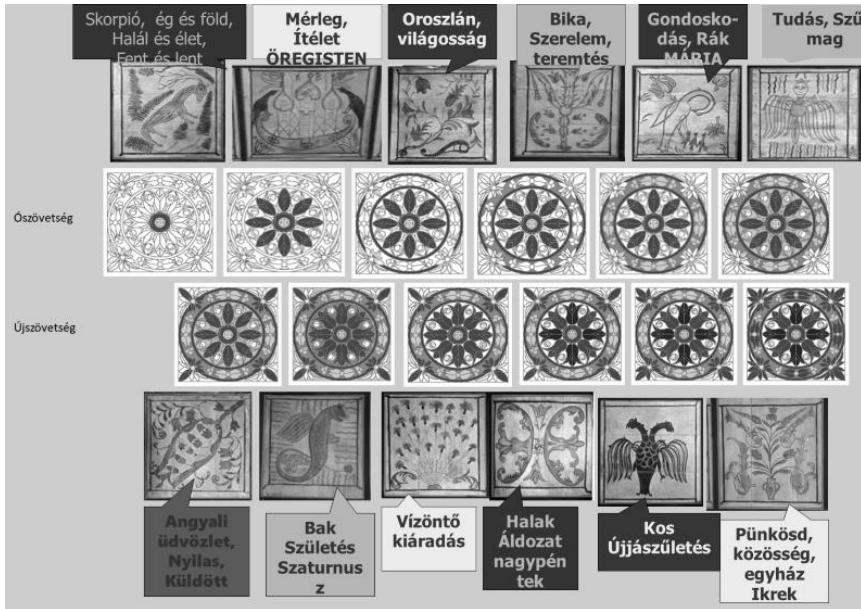

Az állatövi jegyek, állócsillag csoportok, mennyezetkazetták láthatósága a fekete övben:

Az állatövi jegyek vagyis az évkör láthatósága a pléhkrisztusokon:

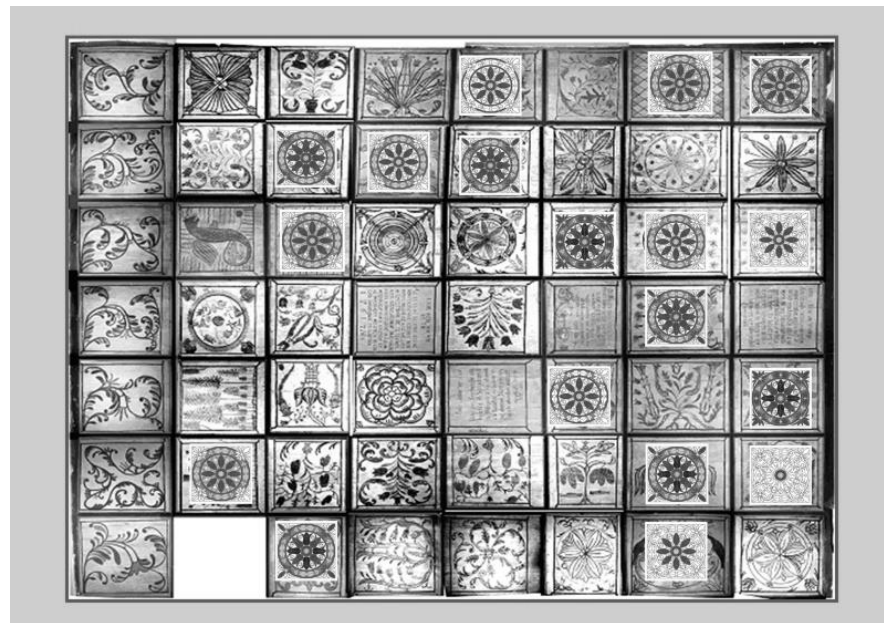

²⁷Zsidókhöz írt levél: 13:8

At állatövi jegyek és az ősképek egymáshoz való viszonya.

Az állatövi jegyek és az ősképek elhelyezkedése a mennyezón

A csengersimai mennyezet az égboltozatot ábrázolja. Egy-egy állócsillagesoportot vagy állatövi jegyet egy-egy kazetta jelöl. Az égboltozaton azonban bolygók mozognak szüntelenül, ezek a mennyezettáblára képzelt sakkbábokkal jelenthetők meg. A sakkbábuk a sakk régi

szabályai szerint társadalmi, katonai, egyházi alakokat személyesítenek meg, itt üdvtörténeti személyeket. Ezzel a rendszerrel 2006-ban sikerült Cseuz Anettel 12 lépéssorban 80 lépést meghatározni. A 12 lépéssor 12 történetet, dramatikus játékot, misztériumjátékot jelöl. Az egyes lépéssorokat, játékokat egy-egy őskép határoz meg.

4. Az eredeti mennyező

Nem csak Csengersimában, hanem más helyen is volt mennyező, amely az ÉGKÉP-et mutatta az állócsillagcsoportok előtt mozgó bolygókon keresztül.

Bonfini így mutatta be a **budai** Várpalotát: ...Contignationes huic insano sumptu destinarat, quibus laqueria aurigantes per aethera planeta scontinerent, erratiles quecusus mirosus pectureferrent.²⁹

Kulcsár Péter³⁰ fordításában: *Emeleteket szánt rá hallatlan költséggel, hogy azok kazettás mennyezetek az éteren keresztülkocsizó planétákat ábrázolják, és a bolygók pályáját mutassák a felbámulónak.*

Az 1959-es fordítás: *E palotában az emeleteket is pazar költséggel akarta elkészíttetni; a mennyezeteken a bolygókat és égi pályájukat csodás szemléletességgel ábrázolták volna.*³¹

Google fordító: *Azok a padlók, amelyeket ezen az örült költségen javított meg, amivel a szarufák az égen tartották a bolygókat, miközben haladnak, és a rendszertelen megjelenés furcsa látványt hoz.*

Egyik fordító sem említi a szövegbeli *quecusus*=tölgyfa szót, a *mirosus*=csodás, sem az utolsó, *pectuferrent*=keretezés szót. Tehát fordíthatjuk a latin mondat végét: *csodás tölgyfa keretezés*-nek.

Mátyás király tróntermének épületéből semmi sem maradt meg. De van egy szép rajzunk 1493-ból, amin jól látszik, hogy a trónterem előtt hatalmas, 2-3 öl széles erkély van, öt árkáddal alátámasztva. Ez az erkély ugyanúgy visszatükrözte a vízről a napsugarakat, mint Csengersimában, de ez az épület előbb épült majd 300 évvel, és ez azt mutatja, hogy az első ilyen asztrológiai rendszer meg kellett legyen a budai palotában is. A királyi udvarban egyszerre négy-öt világhírű csillagász, asztrológus is szolgált, és a megmaradt Corvinák közt található olyan is, amelyben csak csillagászati adatokat találunk. Ebben az időben a teológia és az asztrológia nem vált még el egymástól és a többi tudományágtól.

Buda mellett **Esztergomban** is volt egy hatalmas terem az asztrológusként is képzett Vitéz János idejében. Az építészek és a művészettörténészek hatalmas íves fa-mennyezetről és kazettákról tudósítanak. Joggal feltételezzük, hogy itt is megvolt a mennyezés. Sőt a felvidéki római katolikus, evangélikus és református templomokba innen hagyományozódhatott a mintakincsük, mely azonos a Kárpát-medence többi mennyezetkazettás előfordulásával.

A XVI. században épült az erdélyi, Küküllő menti **Gogánváralja** mennyezete. Az építető Mátyás király ifjú vitéze, Bethlen Miklós volt (nem az emlékiró), és a mennyezet a budai olasz reneszansz stílust mutatja. A század második felében Gyulafehérvárott készült igényes famennyezet, melyből egyenlen deszka sem maradt meg. Bethlen Gáborhoz tartozott Debrecen, ahol a XVII. elején építették újjá a leégett és megrongálódott Szent András-templomot téglá oszlopokkal és erős famennyezettel, mennyezetkazettákkal.³² A 'kálvinista Róma' büszke templomába csak a legjobbat lehetett beépíteni, így nem csak gyönyörű, igényes kazettákat, hanem feltevésem szerint mennyezőrendszert is kapott. **A Kárpát-medence falusi mennyezetkazettás templomainak képanyaga feltételezhetően a debreceni András-templom leégett mennyezetének népi változatai.**

²⁹ <https://mek.oszk.hu/10600/10604/10604.htm>

³⁰ Bonfini, Antonio: A magyar történelem tizedei Balassi Kiadó

³¹ <http://elib.kkf.hu/hungary/magyar/history/pictures/10-12Buda.jpg>

³² Módy Gy. válogatott tanulmányai. Debrecen egyházi építéstörténete. Debrecen. 2006. 116.l. „

Az 1564. évi tűzvész után hetven évig romosan állt. ... 1626-28-ban Bethlen Gábor erdélyi fejedelem támogatásából állították helyre a lepusztult gótikus belső kivételével. Az új 12 téglaoszlop sík mennyezetet tartott.”

Úgy látom, egyszerre érvényesül az alászálló vagy lesüllyedő műveltségemek szabálya³³ a szerves műveltség kutatói által is kutatott eredeti népi kultúra megmaradásával. Huszka József is ezt látta: a honfoglaláskori művészet és a reneszánsz hagyomány egyszerre van jelen a képeken.

Kutatásaink fontos témája, hogy hogyan kerültek a református templomokba képek, és hogyan maradhattak meg ennyi évszázadon keresztül.

Tudnunk kell, hogy a reformációig a keresztény templomokban kétféle kép létezett: egy-egy szentet ábrázoló kép: **ikon**, vagy tanítói történetet ábrázoló **történeti**, historikus kép. A képek freskók, falra, fára, vászonra festett képek voltak és a templomok falán, vagy szentélyrekesztőként, képfalként álltak. Sőt voltak mozgó képek is, amelyek körmenetek során kerültek elő.

A templomok és minden épület mennyezete eredetileg az eget ábrázolta. Sok templom mennyezete ma is kék, azaz ég színű és teli van csillagokkal, melyeket nemegyszer süllyesztett lámpák képviselnek. A mennyezeten nem egy-egy isteni, szent, történelmi személy vagy tanítói kép látható, ezek az eredeti szándék szerint együtt a **teljes égboltozatot** jelenítik meg.

Az asztrológus kutatók szerint a veleméri templomban az ablakon besütő napsugár minden időben az évkörnek megfelelő történetet világítja meg. A középkori templomok tájolása is hasonló: a szentély ablakán a felkelő Nap besütő fénynyalábja azon a napon világítja meg a templom szentjének ereklyéjét, amikor annak a névnapja van. A mennyezetre azonban nem tud a Nap rávilágítani, csak ha valahonnan, valamiről tükröződik: a templom melletti álló- vagy folyóvíz tükréről visszaverődő fényt keskeny csíkban az ablakpárkány, az „ablaktölc-” vetíti tovább a mennyezetre. Így történik Csengersimában, ahol a holtágról tükröződő napfénye megvilágítja a mennyezetet. Rekonstrukciós rajzok segítségével látható, hogy a budai Várpalota erkélye és a Duna vize is képes a felkelő Nap sugarát a mennyezetre vetíteni. Ugyanígy az esztergomi Vitéz János-féle nagyterem mennyezete a lenyugvó Nap fényében tündökölhett.

Az ég, a teljesség, a teljes üdvtörténet közlését - állóképcsoportok (állatövi jegyek) és mozgó bolygók által - megvalósította a főispáni rangban lévő Bánffy Miklós királybíró a budai mesterek által készített gógánváraljai mennyezeten, ezt pedig átvehette a gyulafehérvári fejedelmi palota.

A leégett debreceni szent András-templom, az Alföld egyik legnagyobb temploma újjáépítéskor a református Bethlen Gábor fejedelem nem a régi gótikus mennyezetet építtette vissza, hanem az eget, a teljes üdvtörténetet láttató festett, virágmintás famennyezetet. Dogmatikailag tehát **nem imádandó, megszemélyesült (nem ember által készített, szent) képek kerültek a hívek szeme elé, hanem az Isten által teremtett ég, ahol meg van írva a múltunk, jelenünk, jövőnk, a mi és az egész világ története.** Bethlen Gábor tudatosan megőrizte a Budán működő Regiomontanus és csapata által készített, Bonfini által leírt mennyezetet, és áthelyezte a debreceni templom mennyezetére. Innen öröklődött tovább a XVII.sz-ban a többi református templomba a mennyezés. Csengersimában a rendszer is megmaradt, máshol inkább csak az állócsillag csoportok, vagy az ősképek nyomai, míg a századok során lassan elenyészett e tudás emléke is, és maradt a díszes látvány, a még így is Isten teremtését dicsérő szépség.

A Felvidéken, ahol kevesebbet pusztított a török, sokkal több mennyezetkazettás templom volt és van, mint eddig gondoltuk. Sajnos nagy részük már tönkrement, vagy nehezen látogatható. Római katolikus és az ebből származó képeket megengedő evangélikus

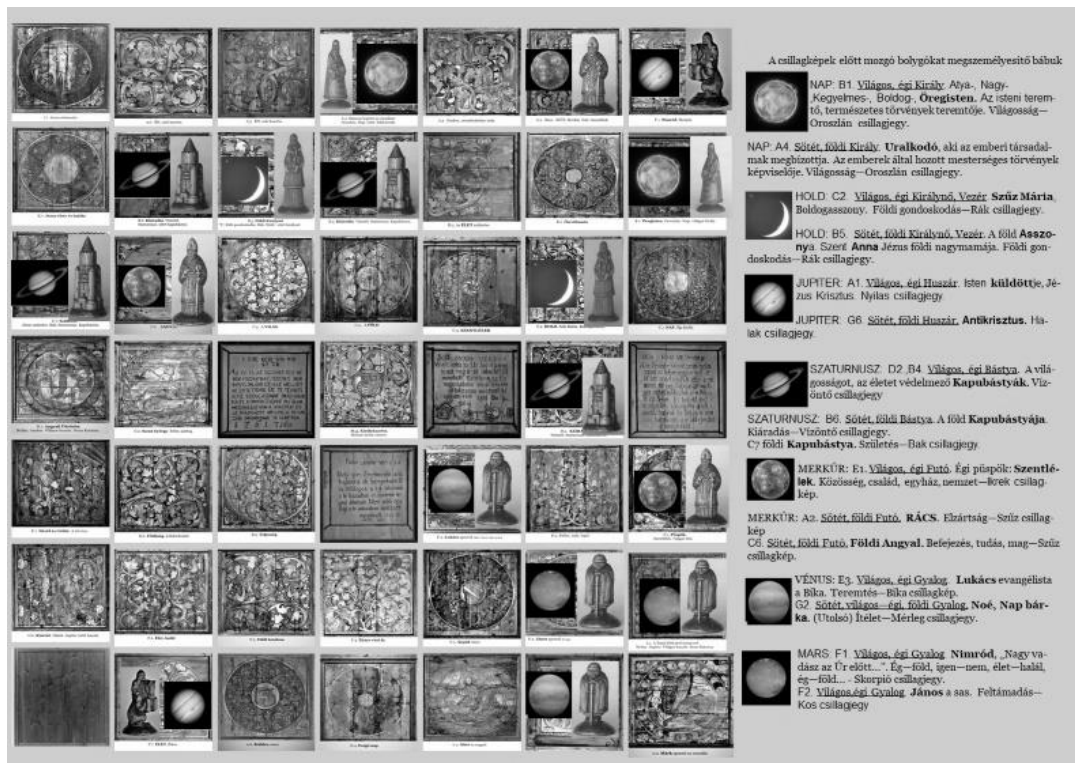
³³A „gesunkenes Kulturgut” elméletét H. Naumann alkotta és dolgozta ki *Grundzüge der deutsche Volkskunde* (1922) c. művében

közösségek donátorai támogatói pedig Vitéz János – a tudós asztrológus és teológus – esztergomi mennyezetét vehették mintául, akinek a dolgozószobájának boltozatás festett égboltozat látható „a csillagok és bolygók képeivel”.³⁴

Az összes felekezet által készített mennyezetek képféleségei, őskép nyomai megfelelnek egymásnak, tehát bármelyik tájegység mennyezetabláiból kirakható a 'Budai sakkoló' rendszere.

Kérdés, hogy korábban is megvolt-e már ez a szándék, hogy Regiomontanus előtt volt-e már ilyen üdvtörténetet ábrázoló mennyezetünk. A székesfehérvári koronázótemplom rekonstrukciós rajzain táblás mennyezet látunk, de többet nem tudunk a mennyezetről. Nem zárható ki, hogy a „mennyező”, vagyis az üdvtörténet ábrázolása korábbi, mint a budai Várpalota mennyezete.

A Kárpát-medencén kívül egyelőre csak kevés középkori mennyezetet találtunk. Zillis (Svájc) reformáció utáni, a spanyol és francia templomok között most keressük a régi mennyezeteket.

³⁴ Prokopp Mária: Az egyetemszervező Vitéz János. Változatok a történelemre. Tanulmányok Székely György tiszteletére. Munumenta Historica Budapestimensia XIV. Budapest 2004. 263-268.

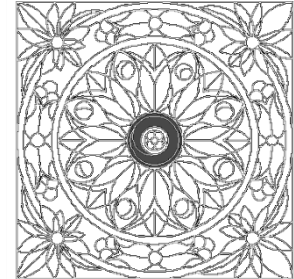
5. A mennyező misztériumjáték

Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok,/ A szegénylegénynek utat mutassatok!/ Mutassatok utat a szegénylegénynek,/ Nem találja házát a szeretőjének.

Édesanyám voltál, miért nem tanítottál,/ Gyenge vessző voltam, miért nem hajlítottál?/ Hajlítottál volna, meghajoltam volna,/ Erre az életre nem jutottam volna.

1.szín Az ég és föld bábuinak bemutatása **A kezdet**

A szereplőket (bábukat) a Bibliaolvasó vezeti be kintről. A bábuk félkörbe állnak a kazettákon kívül. Sorrendjük: tarka Futó, sötét Gyalog, sötét Futó I., sötét Futó II., sötét Huszár, sötét Bástya I., sötét Bástya II., sötét Királynő, sötét Király, valamint világos Király, világos Királynő, világos Bástya I., világos Bástya II., világos Huszár, világos Futó, világos Gyalog I., világos Gyalog II., világos Gyalog III.

Kikiáltó Csaba: *A közönség felé kántálva: Jó estét! Jó estét a házi gazdának! Jó estét, jó estét minden jámbor hívőnek! Jó estét, jó estét a nagy tiszteletűségű tisztelendő papoknak, püspököknek és feleségeiknek! Jó estét, jó estét a nemzetes vitézlő vitézeknek, s lovaiknak nemkülönben! Jó estét, jó estét az tudós doktoroknak! Jó estét, jó estét gazduraméknak és gazdasszonyoknak! Jó estét, jó estét az hitvány pór népnek! Jó estét, jó estét az véneknek és az ifjaknak! Jó estét, jó estét, mindenkinek!*

Kikiáltó Réka: *Kezdődjék a játék! A bábuk megfogják egymás kezét és körben táncolnak énekelve. Lépés oda-vissza a dallamra dobbantással, elől-hátul keresztező, a dallam végére mindenki egy kis kört tesz meg, majd visszaérkezik a helyére.* 278. ének 1. verse: *Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban/Akik vigadoztok véghetetlen boldogságban/Vagytok megújult állapotban/Az Úr nevét szép énekszóban/ No dicsérjétek vigasságban!*

Kikiáltó Csaba: *Sorra bemutatja a bábukat, kezével mindig rámutat a belépőre, aki a helyére áll: Itt látható a híres-nevezetes földi király!*

Földi király: *Én vagyok a világ minden országának a királya: Nagy Sándor, Julius Cézár, Attila, István király, Mátyás király egy személyben, s most itt, mindenki szeme láttára az ÉN HELYEMRE, a földi oroszlánok s királyok kazettájára lépek. (sötét Király A4)*

Kikiáltó Réka: *A földi király mellé illik ennek a Földnek szépséges királynője, aki egyben a világ vezére, aki minden anyai gondoskodást megad a földnek és népének! Földi királynő: Én vagyok a föld királynője és vezére. Mindenki, aki csak létezik e földön, tőlem származik. Én vagyok Anna, Szűz Mária anyja, én vagyok a földi gondoskodás, a földi szeretet és szerelem asszonya. A kazettám a fiókáit saját véréből tápláló pelikán. (sötét Vezér B5)*

Kikiáltó Csaba: *A földi király és királynő legfőbb támaszai, a földi kapubástyák!*

Földi kapubástya I.: *Én vagyok a Föld eleségének a bástyája, minden földi jó belőlem származik. A helyem a sötét görögdinnyék kazettája. (sötét Bástya I. B6)*

Földi kapubástya II.: *Én vagyok Jézus Krisztus földi születésének bástyája. Rá is lépek a kígyós kazetta fejére. sötét Bástya II. C7 Itt ez a szöveg olvasható: Bibliaolvasó: „Az asszonyi állatnak magva meg rontya az kígyónak fejét.” Kikiáltó Csaba: Bemutatom a Nemes és vitézlő, nagyságos kapitányt, a Föld legvitézebb katonáját!*

Földi Huszár: *Én vagyok a föld leghíresebb lovasa. A helyem a híres-nevezetes Halak-kazetta, a halál és az ingyen áldozat kazettája. (sötét Huszár G6)*

Kikiáltó Réka: *A földi gondolatok hírvivői!*

Földi Futó I.: *Én vagyok az, aki mindent elzár, mindent elrejt, mindent az elmúlásban őriz meg. A kazettám az elmúlás rácsát mutatja. (sötét Futó I. A2)*

Földi Futó II.: *Én a földi-testi angyalok hírvivője vagyok. A helyem a Szűz-kazettán van. (sötét Futó II. C6)*

Kikiáltó Réka: *A Föld kicsi fiúcskája!*

Földi Gyalog: *Én vagyok az embernek harmadik, legkisebb gyermeke, a világ az én cselekedeteimen fordul meg: megmarad vagy elvész. Az ég és föld között fogok egyensúlyozni. A Mérleg-kazettára, Noé Bárkájába lépek. (sötét Gyalog G2)*

Kikiáltó Csaba: De nemcsak sötét földi bábuk vannak itt, hanem égiek is! Itt vannak az állataik: először a Szürke marha.

Égi Gyalog I: Én vagyok a magyarok hatalmas állata, a szürke marha, aki mindig is volt és mindig is megmarad, helyem a Bika-kazetta. (világos Gyalog I. E3)

Kikiáltó Réka: Az ég állatja, a Csodaszarvas! Égi Gyalog II.: Én vagyok a csodaszarvas, akit Hunor és Magor követett, hogy hazataláljanak. Szarvam felnyúlik az égbe, helyem a regölés kazettája.

Világos Gyalog II. F1 Bibliaolvasó: a refrént mindenki énekl, regöli:

Édes uram, én jó uram, sej, regélök, regölök.

Napot láttam én felkelni, sej, regélök, regölök.

Hódikát láttam én lemenni, sej, regélök, regölök.

A kettő közt szarvast láttam, sej, regélök, regölök.

Egyik szarva a napba volt, sej, regélök, regölök.

Másik pedig hódikába, sej, regélök, regölök.

Egyik lába az erdőbe, sej, regélök, regölök.

A másik a tengörbe, sej, regélök, regölök.

Jobb oldalán nagy szén égett, sej, regélök, regölök.

Bal oldalán köd setétlött, sej, regélök, regölök.

Szöme előtt hajnal verradt, sej, regélök, regölök.

Kikiáltó Csaba: Folytassuk a bemutatást! A mezei kompániából már csak a kis fehér puli maradt ki.

Égi Gyalog III.: Én vagyok a mezők, a puszták őrizője, a Pulikutya. A helyem ez a szép kétnyakú, kétfejű madár, a tavasz és a feltámadás kazettája. (világos Gyalog III. F2)

Kikiáltó Réka: Az égiek hírvivője, maga a Szentlélek! Égi Futó: Én vagyok Istennek amaz Szent lelke, ki lebegett a teremtésnél a vizek felett. Én vagyok az az erő, aki által az Atya szavára megteremtett a föld és minden hegy és víz, minden boltozat, növény és állat. Én vagyok, aki az Öregisten parancsára ezt a Földet az Atya erejével megtartom a világ végezetéig. (világos Futó E1)

Kikiáltó Csaba: A fehérvári kapubástya!

Égi Bástya I: Az égiek fehérvári kapubástyája pedig megőrzi a hitet, a Szentlélek személyét és a tanítványságot, amelyet Jézus Urunk parancsolt meg a tanítványainak, hogy minden népeket tanítvánnyá tegyenek. (világos Bástya I. D2)

Kikiáltó Réka: Minden vizeknek bástyája! Égi Bástya II.: Én a föld minden forrásának és vizének bástyája vagyok. A helyem a világos Dinnye-kazettán van. (világos Bástya II. B4)

Kikiáltó Csaba: A huszárcapitány!

Égi Huszár: Én vagyok az út, az igazság és az élet. Egyszerre vagyok az Isten fia és az ember fia. A helyem az Isten földre nyilazott szeretetének tábláján van. (világos Huszár A1)

Kikiáltó Réka: Az Ég királynője, Mária!

Égi Királynő/Vezér: Én vagyok Szűz Mária, aki viselősnek találtatott a Szentlélektől. Én vagyok Jézus anyja, s a magyaroknak mindig is vezérlő égi királynője. Lábam alatt a Hold, fejem fölött a Nap. A helyem a Hold-kazettán van. (világos Vezér C2)

Kikiáltó Csaba: Végül pedig, aki a legfontosabb ezen a világon: az ÖREGISTEN! Égi Király/Öregisten: Én vagyok, aki vagyok! Én teremtettem az életet az egész Világmindenségben és itt a Földön is. Én teremtettem a Napot, a Holdat, a csillagokat, az eget és a Földet, a tüzet és minden vizeket, minden növényt, állatot és az embert is. Én küldtem a Földre a Szentlelket, Szűz Máriát és egyszülött fiamat, Jézus Krisztust! (világos Király B1)

Bibliaolvasó: "Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte, hogy ha valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen." Ámen. Mindenki énekl citera-furulyakísérettel: 278.ének 3.verse: Nap, hold, csillagos ég, ti az Urat dicsérjétek / Jóságát, hatalmát, bölcsességét hirdessétek / Mely amely rendet ő tinéktek / Kiszabott, az a ti törvénytek. / És ti annak híven engedtek.

Kikiáltó Csaba: Az Égi Király/Öregisten(B1) felé fordulva, kérlelve Immár minden készen áll, kezdődjék a játék!

Égi Király: Kezét a világos Vezér/Királynő(C2) vállára teszi s megszólítja: Jó Vezérem, nézz körül, hogyan lehetne megteremteni az életet! A lépéssor végéig, a Vezérrre mutat.

Égi Vezér: A világos Vezér meg sem mozdul, kezét az égi Huszár(A1) felé tárja, s az Öregistennek válaszul ezt mondja: Azt szeretném, ha a Huszár indulna, de még nem indulhat, hiszen nincs hova lépjen.

Égi Vezér: *Ránéz, rámutat a sötét Futó I.-re(A2):* A Föld hírvivője a sötétség rácsa mögül nem tudja megteremteni az életet!

Égi Vezér: *Ránéz, rámutat a sötét Királyra(A4), aki keresztbe font kézzel áll morcosan.* A sötétség, a test királya önmagában nem teremtheti meg az életet!

Égi Vezér: *Ránéz, rámutat a sötét Futó II.- re(C6), amelyik a Szűz-kazettán áll.* Dehát mindenütt a sötétség az úr, az életet meg nem teremtheti!

Égi Vezér: *végül a sötét Huszárt(G6) szemeli ki, aki hatalmas erővel valóban indulni akar.* A Föld vitéze nem az Élet katonája, hanem a Halálé, s az életet meg nem teremtheti!

Égi Gyalog I: *Majd én lépek! Belép az ég Vezére és a föld Lovasa közé. A sötét Huszár azonnal megáll és leguggol(vagy leül).* (világos Gyalog I. E3 - E4)

Bibliaolvasó: „Melly igen szerelmetesek a te hajlékid, oh Seregek Ura. Boldogok, akik lakoznak a te házádban és szüntelen téged dicsérnek. Mert jobb egy nap a te udvaridban, mint ezer egyebütt.”

Égi Király: *Az égi vezér az Öregisten felé fordul egyetértését várva, mire az bólint egyet és biztatólag így szól hozzá: Folytasd! Az Öregisten keze továbbra is ott van a Vezér vállán, az pedig a fehérvári kapuBástya I.-re(D2) teszi a kezét és a mellette lévő táblára mutat(E2), ahová belép a Csodaszarvas.* (világos Gyalog II. F1- E2)

Csaba: Itt látható majdnem egymás mellett az embernek állatja, a Szürkemarha, és az Isten állatja, a Csodaszarvas, hiszen e két állat nélkül nem lehetséges élet a Földön. Az állatokat őrizni kell éjjel és nappal, s az Öregisten azért teremtette a Pulikutyát, hogy legyen őrizője a pusztáknak.

Égi Király: *a Vezérrre(C2) teszi a kezét, Égi Vezér: a világos BástyaI.-re(D2) teszi a kezét, Égi Bástya I.: a Csodaszarvas-Gyalog II.-re(E2) teszi a kezét, Égi Gyalog II.: megelevenedik és az F3-kazettára mutat, Égi Gyalog I.: megelevenedik ő is, és ő is az F3-kazettára mutat. Égi Gyalog III.: A Pulikutya rálép az F3-kazettára.* (világos Gyalog III. F2 - F3)

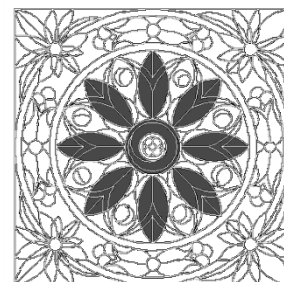
Földi Gyalog: *A kicsi Fiú a Kikiáltók felé fordulva: Hé, kikiáltók, engem ne hagyjatok itt! Most én jövök, apámnak harmadik, legkisebb gyermeke, most én lépek valahova!*

Égi Gyalog III.: *A Pulikutya meg is mutatja a kicsi Fiúnak, hova kell lépnie.* (G4)

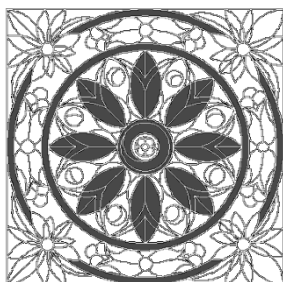
Földi Gyalog: *Látom már, látom, hogy a forgó napra kell lépjek.* (sötét Gyalog G2 - G4)
Onnan kiált az égi Király felé: Hol vagy, Öregisten? Hol vagy? Gyere felénk!

Égi Király: *Előbb jól megnézi az Ósrobbanás kazettát (B2), ahova lépnie kellene, de nem lép oda. Odakiált a kicsi fiúnak: Melyik kazettán állsz, kicsi Fiú?*

Földi Gyalog: *A forgó napon!(G4) Az égi Vezér ekkor hirtelen leguggol, követi a többi bábu is és 3-szor ismételve éneklük együtt: „Süss fel nap, Fényes nap, Kertek alatt a ludaim megfagynak!” Az ének közben felállnak és az égre emelik a kezüket.*

Második szín A Világosság **legyőzi** a Sötétséget

Földi Gyalog: *Hol vagy, Öregisten? Jövel és teremtsd meg az életet!*
Kikiáltó Réka: *Az Öregisten lép!*

Égi Király: *A Nap táblájára(C1) lép (világos Király B1-C1), majd szól az ég Vezérének: Menj, menj, Isten hírével!*

Égi Vezér: *Elindul a C oszlopon és megy egyenesen, majd megáll a Világ-kazettán(C5), hátratekint a fehérvári kapubástyára, hívja a kezével.* (világos Vezér C2 - C5)

Égi Bástya I.: *A fehérvári kapubástya azonnal meg is indul és végigvonul egészen a D5 szövegkazettáig,(világos Bástya I. D2 -D5) amelyen a következő olvasható:*

Bibliaolvasó: „Az ég és az egeknek egei bé nem foghatnak tégedet, mennyivel inkább ez ház, melyet mi építettünk. De te tekints a te szolgáláidnak imádságokra és könyörgésekre, oh Uram, meghallgatván a kiáltást és az imádságot mellyel a te szolgálid imádkoznak te előtted.”

Égi Vezér: Megfordul és ránéz a föld Királynőjére (B5)

Földi Vezér: *Beleremeg a tekintetbe, fel is emeli védekezéséppen a karjait a szeme elé, megpördül maga körül, hogy meneküljön, de nem mozdulhat el a helyéről.*

Földi Király: *A földi Vezér mögé lép (sötét Király A4 - A5) és így szól: Ne mozdulj!*

Magában: Meghúszom itt magam, amíg a Világosság kitombolja magát!

Földi Bástya I.: *Hátrafelé lépve, szolgálatkészén: Én majd megvédelek, kegyelmes és hatalmas Király, bízatsz bennem! (sötét Bástya I. B6 - A6)*

Földi Bástya II.: *Hátrál: Mi majd megvédünk, örök Király! (sötét Bástya II. C7 - B7)*

Égi Vezér: A menekülő bábuk láttán széttárja a karját, lassan megfordul, a kicsi Fiút szólítja: Gyere felém, kicsi fiú és ÉLJ ! eközben ráteszi az égi Bástya I.-re (D5) a kezét.

Égi bástya I.: megmutatja a kicsi Fiúnak, hogy hova is lépjen. (F5)

Földi Gyalog: *A kicsi Fiú el is indul a Fejedelem fája(F5) felé (sötét Gyalog G4 - F5) , kiáltja: Itt vagyok ...*

Földi Bástyák és a földi Király: *Rámutatnak a földi Vezérre,...*

Földi Vezér: *aki mint egy ostorcsapás hajladozik az égi Vezér háta mögül két kézzel a kicsi Fiú felé, aki elbizonytalanodik, hangja mind halkabb, tétovább lesz ... ragyogok...*

Kikiáltó Réka: *Vigyázz! Vigyázz, a Föld bábu befeketítenek!*

Földi Gyalog: *... mint a fekete szurok! De közben érzi, hogy nem jót mondott, és könnyörögve néz a két hatalmas égi, földi vezér felé: Áldás? Békesség?*

Földi Vezér: *Kuss!*

Földi Huszár: *Kintről fegyvercsörgés és lódobogás hallatszik, a Huszár a kicsi Fiú fölött hatalmas ugrással a Kibomlás/Kiteljesedés-kazettára (E5) ugrik és megtapossa a virágot:*

Eltaposom az életet, még mielőtt megteremtődött volna!

Kikiáltó Réka: *Ide-oda szaladgálva a döbbenet álló bábuk között: Égi Vezér! Üsd le a föld Vitézét! Miért nem mozdulsz már, miért nem ütöd le? Miért nem szólsz a fehérvári Kapubástyának, hogy üsse le, hiszen ott áll mellette? Vedd már észre, hogy a Sötétség páncélos Lovagját nem védi semmi sem! Odaszalad az Öregistenhez is, kérlelve őt, még a kezét is segíti felemelni, hogy a parancs kimenjen: Értsd meg, ez az egyetlen megoldás, le kell ütni a fekete Lovagot!*

Bibliaolvasó és minden égi bábu együtt: *Büntesse meg az Isten a föld katonáit a sok elveszett életért, elveszített fiainkért! Büntesse meg az Isten a föld katonáit a meggyalázásunkért, szétszórt nemzetünkért, Trianonért, a templomok kiürüléséért és minden bajunkért, mert megbűnhődte már e nép a múltat és jövőt!*

Kikiáltó Réka: *Büntesse meg az Isten a sötétség páncélos Lovagját, mert eltaposta az életet!*

Bibliaolvasó: *Nagyon lassan, tagoltan: Kezdetben vala a világosság, de a sötétség nem fogadja be azt ... Mindenki az Öregistenre néz várakozóan, de az nem mozdul, csend.*

Kikiáltó a közönség felé: *Az Öregisten senkit sem üt le, senkit sem pusztít el, senkit sem büntet meg, hanem mindenütt az életet teremti és védi.*

Kikiáltó Csaba: *nagy ámulattal: Az Öregisten lép! (világos Király C1 - D1)*

Bibliaolvasó: „A te szemeid e házra nézzenek éjjel és nappal ez helyre mondom mely felől azt mondtad Ott léssen az én nevem és meghalassad az imádságot mellyel imádkoznak a te szolgálid e helyen. És halgasd meg a te népednek könyörgését a kik imádkozándnak ez helyen te mondom halgasd meg a te lakóhelyedről a mennyekből.”

Világos Király: *Hej, jó Vezérem! A Világosságot a Sötétség nem fogadja be, gyere vissza!*

Égi Vezér: Megfogja az égi Kapubástya I.(D5) kezét: Gyerünk, védjük meg a Világosságot! Együtt elindulnak, közben az égi Vezér megragadja a másik világos Bástya(B4) kezét is, hogy felálljanak egy sáncként, a sötét bábuk felé fordulva. Egyszerre, egymás kezét megfogva:

(világos Vezér C5 - C2 / világos Bástya I. D5 - D2/ világos Bástya II. B4 - B2)

Földi Király: *Na, azért én visszalépek az engem megillető helyemre! Megfordul és rákiált a sötét Vezérre: Küldd! Hamar küldjed!*

Földi Vezér: *Nagyot lök a földi Futó II.-n (C6),*

Földi Futó II.: *ettől ez rálép, rázuhan az Angyali üdvözlet-kazettára (sötét Futó II. C6 - D7).*

Égi Király: A kezeit az égi Vezérre teszi, aki veszélyt jelez az A4-es kazetta felé.

Földi Király: *A sötét Huszárnak int, (E5), vezényelve a támadást: Gyerünk, indulj és támadd meg a sáncot minden lovasoddal! (sötét Király A5 - A4)*

Égi király: *Ráteszi mindkét kezét a Fehérvári kapubástyára(D2), aki felemeli a kezét védelmezőleg a sötét Huszár felé.*

Földi Huszár: (sötét Huszár E5 - D3)

Kikiáltó Csaba: *Körbenézve, magyarázólag: Nem csak, hogy nem fogadta be a Sötétség a Világosságot, hanem most a Sötétség el is akarja pusztítani azt! Így a Világosság nem tudja megteremteni az életet!*

Földi Futó II: *Kinyújtja a kezét a Forgó naptábla (G4) felé. Még a Napot is elnyeli a sötétség!*

Égi Gyalog III.: *A Pulikutya otthagyja a Bikát meg a Csodaszarvast, és átrohan a forgópörgő-szikrázó Nap-mezőbe(G4), s közben torkaszakadtából kiabál: Nincsen baj, majd én megmentem a világot! Öregisten, lépj a Napra és adj erőt a Napon keresztül a Világosságnak! (világos Gyalog III. F3 - G4) „Mert nap és paizs az Úr Isten; kegyelmet és dicsőséget ad az Úr, nem vonja meg a jót azoktól, a kik ártatlanul élnek.”*

Kikiáltó Réka: *Az Öregisten lép! (világos Király D1 - C1) Az Öregisten megteszi a lépést, ráteszi a kezét a saját vezérének a vállára, aki előtt végigfut egy fénycsík a C oszlopon.*

Égi Vezér: *Nem lép, hanem hátrafordul az Öregisten felé: Nem indulhatok, nem bonthatom meg a sáncot, nem biztonságos most az életet megteremteni.*

Földi Huszár: *Majd lépek én, eltaposni a fényt! A magas sáncot átugrani nem tudom, mégis az egész világ az enyém lesz a Világ teremtése kazettán! (sötét Huszár D3 - C5)*

Földi Király: *Diadalittasan, nevetve, vörös palástot öltve: Majd én betöröm a menny kapuját! Rálép az Élet teremtése-táblára (B3), és két tenyerét a Bástya két tenyerének támasztva, nagy erővel nyomja befelé a bástyát. (sötét Király A4 - B3)*

Kikiáltó Réka: *Körbenézve, mindenkire szólva: Gyertek, segítetek! Nem fogja bírni a kapu a nyomást, és akkor sötétségbe borul az egész világ! Jöjjen mindenki segíteni! Oda is futnak a zenészek, hátrahagyva hangszereiket, majd a jegyzedők, a színpadi munkások, az alkalmazottak, takarítók, a darab írója, a tanárok, s néhány néző is a világos kapubástya (B2) mögé. A másik oldalhoz pedig odafut az összes földi bábu, vörös zászlókkal, mobiltelefonokkal világítva, hogy a földi Királyt segítse. Zűrzavar. Égő tölgyfa recsegése hallatszik és nagy a füst is. Közben mindkét oldalon kiabálnak.*

Föld Királya: *Felgyújtom, bedöntöm a kaput! Világos oldal, együtt mind: Nyomd, ne engedd! Sötét oldal: Már nincs sok hátra, felperzselődik itt minden, és akkor legyőzünk mindenkit! Készüljünk az utolsó lépésre, s miénk a konc !*

Kikiáltó Réka Csabának: *Jaj, Istenem, mi jöhet még, nem volt elég ebből a pokoli játékból?!*

Kikiáltó Csaba: *Ne butáskodj, hát nem tudod, hogy az Öregisten eddig még mindig győzött?*

Kikiáltó Réka: *sírva Én csak azt látom, hogy mind kevesebben vagyunk, hogy zuhanunk és már nincs remény semmi jóra...*

Kikiáltó Csaba: *Dehogyan nincs! Akik fegyverrel és erőszakkal jönnek, mind el fognak egyszer veszni!*

Kikiáltó Réka: *Lehet, de nézd, a csata miatt alig látszik a mennyezet! Hát elveszhet a menny, elveszhet a Világosság?*

Kikiáltó Csaba: *Néha úgy látszik, minden elpusztul, de emlékezz vissza, a tatárok jöttek, pusztítottak és eltűntek; ugyanígy a törökök is, a Habsburgok is, a véres XX. század is Trianonnal és az oroszokkal együtt, most meg Európa tagad ki minket, mint annyiszor, de egyszer csak minden rossz eltűnik...*

Kikiáltó Réka: *De mit tehetünk most, ma, itt? Még csak lépni sem tudunk!*

Kikiáltó Csaba: *Ahogy lehet, valamit mindig lehet ...*

Kikiáltó Réka: *sikítva Vigyázzatok, az Öregisten lép!*

Ég Királya: *Dobpergés közepette rálép az Öregisten-kazettára (B1), (világos Király C1 - B1) a sok segítő mögé, akik a tenyerükkel falat emelnek a sötét Király elé. A dobpergés megáll, kialszik a vörös fény. Földi bábuk: helyükre hátrálnak*

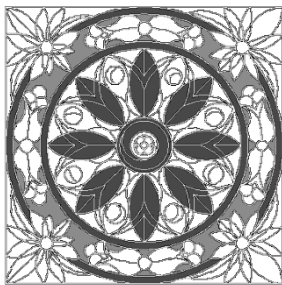
Égi Bástya II: *tolja maga előtt a Földi Királyt (világos Bástya II. B2 - B4)*

Földi Király: *Hátrahőköl, lecseréli a vörös palástot feketére, (sötét Király B3 - A4) fenyegetőn: Öregisten! Falat építettél a kapu mögé, mint Dobó Egerben, s nem fog rajtad még a pokolnak tüze sem. Nem baj, ha így nem tudom elpusztítani az életet, majd*

elpusztítom másképpen! Felfegyverzem a népeket, hogy öldössék egymást! Az egyházak meg irtani fogják az eretnekeket! Az autók, mozdonyok, repülők füstjétől az emberek majd levegőhöz sem jutnak! Adok majd a világnak műfényt, villogó csodaszereket, hogy azt keressék, ne téged! A tengerek kiöntenek, a zöld mezők kiszáradnak, az emberek éhezni, szomjazni és hadakozni fognak. Senkit sem fog érdekelni a te sápadt fényed, csak a globális felmelegedés. Na, hol vagy, Nap?! Hol vagy, Öregisten?! Most a hadseregem még egyszer megtámad téged! *A sötét Huszár felé fordulva rákiált:* Indulj!

Földi Huszár: *A fal felé lép bátoritanul.* (sötét Huszár C5 - D3) *A Világosság hadseregének segédei eltűnnek, nem kell már segítség. Angyali lányhangok, de azért nagyon erősen:*
252. ének 1. verse: Mennyei seregek, boldog, tiszta lelkek, Az Úrra örökké kik az égen néztek: Őtet teljes szívből ti mind dicséritek!

Harmadik szín **A teremtés**

Kikiáltó Csaba: Az Öregisten lép felénk! (világos Király B1 - B2)

Minden bábu: *Meghajolnak és féltérde ereszkednek az életet teremtő Öregisten előtt.*

Égi Király: *Az ég Huszára felé fordulva, megérintve:* Égi huszárom ! Indulj, hordozd el az életet az egész világon, és végül térj vissza hozzám!

Égi Huszár: *Felkel hódolatából és az Élet teremtése/Életfakazztára táblára (B3) ugrik.* (világos Huszár A1 - B3)

Égi Király: Megteremttem az eget és a földet!

Égi Huszár: „A föld pedig kietlen és puszta vala, és setétség vala a mélység színén, és az Isten Lelke lebeg vala a vizek felett.”

Égi Király: Legyen világosság! ... Legyenek világító testek az ég mennyezetén, hogy világítsanak a földre; és hogy uralkodjanak a nappalon és az éjszakán, és elválasszák a világosságot a sötétségtől. Látom! Mindez jó! *Minden bábu féltérden marad, csak az égi Király, Királynő, Huszár és a földi Huszár állnak. A kivetítőn pedig Csontváry képe világosodik ki: „Zarándoklat a cédrusokhoz...”*

Égi Futó: *Végigrohan egészen a Születéskazzettáig (C7) át a bástyákon, és ahol elmegy, minden bábu megelevenedik, feláll. Közben ének citerával, furulyával:* 241. ének 1- 3. verse: 1. Szent vagy örökké, Atya Úr Isten, a magas mennyekben, Ki teremtettél és megtartottál e nyomorult testben. 2. Szent a mi Urunk, Úr Jézus Krisztus, kit értünk bocsátál, Kivel megváltál, hogy testünk miatt Lelkünk el ne vesszen. 3. Szent a Szentlélek, Ki az Atyával Egy és a Fiúval, Aki vigasztal És tanít minket Az örök életre...

Kikiáltó Csaba: Az Öregisten lép, mert Nap az Úr Isten!

Égi Király: Újra a Nap-kazzettára lép (világos Király B2 - C1), majd kezével int az

ég Vezérének: Hú vezérem, most lépj! Most indulj!

Égi Vezér: *A Szúztáblára (C6) mutat,*

Földi Király: *Sziszegve szól, a föld Futójának mutogatva:* Vissza, vissza!

Földi Futó: *Az Angyali üdvözlés-tábláról(D7) vissza a Szűz-táblára (C6) (sötét Futó D7 - C6)*

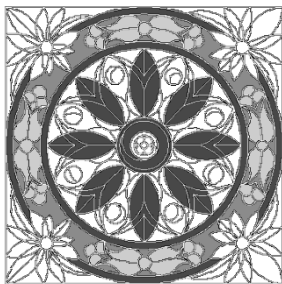
Égi Vezér: *Az ég Huszára felé (B3) fordul és a C5- kazzettára mutat:* Jó huszárom! Teremtsük meg az egész világot!

Égi Huszár: *Rálép a Világ teremtése-táblára (C5).* (világos Huszár B3 - C5)

Bibliaolvasó: „Pezsdüljenek a vizek élő állatok nyüzsgésétől; és madarak repdessenek a föld felett, az ég mennyezetének színén! Szaporodjatok, és sokasodjatok, és töltsétek be a tenger vizeit! Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra; és uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a barmokon, mind az egész földön, és a földön csúszó-mászó mindenféle állatokon!”

Égi Vezér: *Eközben a Hold-ról(C2) átsétál a Föld teremtése-re(C4).* (világos Vezér C2 - C4)

Égi Király: Megteremttem az embert az én saját képemre, férfiúvá és asszonnyá teremttem őket. Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet...!

Bibliaolvasó: „És ültete az Úr Isten egy kertet Édenben, napkelet felől, és abba helyezteté az embert, akit formált vala. És nevele az Úr Isten a földből mindenféle fát, tekintetre kedvest és eledelre jót, az élet fáját is, a kertnek közepette, és a jó és gonosz tudásának fáját. És vevé az Úr Isten az embert, és helyezteté őt az Éden kertjébe, hogy művelje és őrizze azt.”

Földi Király: *Felemeli a kezét és ugyanannak a sornak a másik oldalára, a Halálba Vivő Fa-kazettára (F4) mutat.*

(sötét Huszár D3 - F4)

Égi Király: Egyél bátran a kert minden fájáról! De a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél; mert a mely napon eszel arról, bizony meghalsz!

Bibliaolvasó: “A kígyó pedig ravaszabb vala minden mezei vadnál, melyet az Úr Isten teremtett vala, és monda az asszonynak: Bizony nem haltok meg.”

Földi Huszár: Csakugyan azt mondta az Isten, hogy a kertnek egy fájáról se egyetek?

Földi Vezér: A kert fáinak gyümölcséből ehetünk; de annak a fának gyümölcséből, mely a kertnek közepette van, azt mondá az Öregisten, abból ne együnk, azt meg se illessük, hogy meg ne haljunk.

Földi Huszár: Bizony nem haltok meg; hanem tudja az Isten, hogy amely napon esztek abból, megnyilatkoznak a ti szemeitek, és olyanok lesztek, mint az Isten: jónak és gonosznak tudói.

Bibliaolvasó: „És látá az asszony, hogy jó az a fa eledelre s hogy kedves a szemnek, és kívánatos az a fa a bölcseséget: szakaszta azért annak gyümölcséből, és evék, és ada vele levő férjének is, és az is evék. És meghallák az Úr Isten szavát, a ki hívös alkonyatkor a kertben jár vala; és elrejtőzék az ember és az ő felesége az Úr Isten elől a kert fái között.”

Égi Király: Ádám, hol vagy? Talán ettél a fáról, melytől tiltottalak, hogy arról ne egyél?

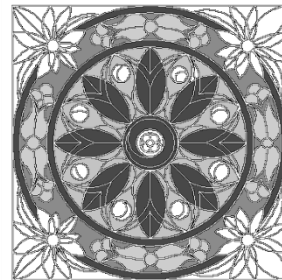
Földi Király: Az asszony, akit mellém adtál vala, ő ada nékem arról a fáról, úgy ettem.

Égi Király: Asszony! Mit cselekedtél?

Földi Királynő: A kígyó ámitott el engem, úgy ettem.

Égi Király: *A földi Huszár felé:* Mivelhogy ezt cselekedted, átkozott légy!

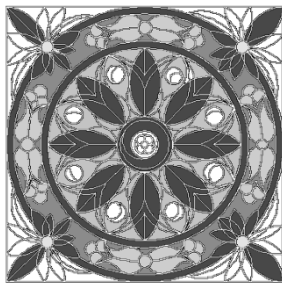
Bibliaolvasó: “Kiküldé őket az Úr Isten az Éden kertjéből”. *Dob, földrengés, csattanás, füst...*

Negyedik szín **Jézus**

Kikiáltó Réka: Miután az Öregisten látta a földön élő emberek bűnben való nyomorúságát, elhatározta, hogy szent Fiát, Jézust elküldi a Földre mindenkiért! Az Öregisten lép!

(világos Király C1 - D1)

Égi Király: *Ráteszi a kezét a fehérvári Kapubástyára (D2), aki mutatja az utat a világos Huszárnak (C5).*

Égi Huszár: *Az Angyali üdvözlés-kazettára (D7) lép (világos Huszár C5 – D7) Mindenki: 310.ének 1-5.verse 1. Küldé az Úr Isten Hűséges szolgáját Szűzhöz Názáretben, Gábiel angyalát, Hozzánk jókedvében: 2. Menj el Máriának E jót megmondani, A régi írásnak titkát jelentsd ki Angyali erőddel. 3. Mondd ezt: ó, szent, kegyes, Üdvözlésem végyed; Ajándékkal teljes, Az Úr van tevéled; Szűnjék hát félelmed! 4. Szent szűz, méhedbe vedd Az Úr Isten Fiát, Melyben megőrizzed A szüzesség jussát, Minden tisztaságát. 5. Hallá s*

elfogadá E parancsolatot, Hivé és fogada Méhében magzatot, De nagy Csudálatost.

Égi Futó: *Az ének közben E1-ről átlép az A5-ön keresztül a C7-re, és ezzel belép a világos Huszár és a sötét Bástya közé.*

Kikiáltó Réka: Isten Fia megszületett, s azért jött erre a világra, hogy valaki hiszen őbenne el ne vesszen, hanem örök élete legyen.

Betlehemes

Pásztor I.: Dicsérem a Jézust, hallják e hívek és minden teremtmények./ Itt járnak az Isten dicsérő gyermekei, Betlehemmel járnak, ha megengednék! Földi Király: Szabad-e bejönni? Pásztor I.: Adj' Isten, jó napot, már én is itt vagyok, ugyan, pajtások, mondjunk el egy pásztoréneket! *énekelnek*: Pásztorok keljünk fel, Hamar induljunk el,/Betlehem városába, rongyos istállócskába./ Siessünk, ne késsünk,/ Még ezen az éjen odaérkezzünk! Mi urunknak tiszteletet tehesünk!

Öreg: Szalonnás jó estét, ídes gyermekeim, ti idebent esztek, isztok, dorbézoltok, az én szüette, molyette szakállamról nem is gondolkodtok? Hej, ha előveszem azt a furkós botot, úgy eltángatom az ingetek ujját, hogy még magam is megbánom!

Pásztor I.: Feküdj le, öreg, tudom elfáradtál!

Öreg: El, bizony, édes fiam, az éjszaka sem aludtam, a juhok után kutattam. De te, ídes fiam, tegnap is hazudtál, de ma sem mondtál igazat!

Pásztor I.: Azért fekédj le, Öreg!

Öreg: Ha én ide lefekszek, többé juhász nem leszek, az Úr Jézus maradjon veletek! *keresztet vet a botjával*

Az összes futó: Megszületett a kis Jézus Betlehem városában!

Pásztor I.: Hallod, öreg, angyal szól!

Öreg: Az bizony, a kakas kukorikul nyereg ódásra.

Pásztor I.: Gyere, öreg, Betlehembe, a kis Jézust imádni!

Öreg: Hova, ídes fiam, Debrecenbe, kis pipát csinálni?

Pásztor II.: Nem, öreg, nem, Betlehembe a kis Jézust imádni!

Öreg: Mék, az a nagy fülű, az a nagy szarvú?

Pásztor I.: Nem, öreg, ott hátul be van takarva.

Öreg: Vedd, öcsém, a dudádat hamarjában, Fújjál egy víg nótát bátorsággal, Vigasztald Jézuskát, szűz anyával, Hogy ne szomorkodjon szent fiával.

Pásztor I.: Messiás királyunk, megtiszteltünk immár. Elhagyott nyájunkhoz visszatérünk most már, *Öregisten felé*: Az Isten áldja meg a ház gazdáját! Nem csak a gazdáját, de minden lakóját! Áldja meg, áldja meg magyarok hazáját!

318. ének 1. és 4. vers.: Jer, mindnyájan örüljünk és szívünkben vigadjunk, Megszületett Úr Jézus nekünk. 4. Ő életnek adója, Szívek vigasztalója, Lelkünk megvilágosítója.

Kikiáltó Csaba: Az Öregisten a Napba lép! (világos Király D1 – C1)

Égi Király: *Int az ég Vezérének, hogy jöjjön felé.*

Égi Vezér: *Visszalép a helyére, a Holdkazettára(C2), (világos Vezér C4 - C2) majd az égi Huszár felé:* Indulj hát és gyógyítsd, tanítsd, segítsd az embereket!

Égi Huszár: Még nem indulhatok, mert nem segít semmi, hogy lépjek.

Égi Vezér: *Mutat az égi Futó felé:* Az Istennek Szent Lelke fog vezérelni egész életedben!

Égi Futó: *A két világos Bástya közé lép (világos Futó E1 - C3)*

Égi Huszár: *a Kiteljesedés-kazettára(C3) érve megalósítja mindazt, ami az evangéliumokban le van írva. (világos Huszár D7 - E5)*

Kikiáltó Réka: Amikor Jézust Keresztelő János megkeresztelte, ez a szózat hangzott fel: „Ez az én szerelmes fiam, akiben gyönyörködöm.” Jézus pedig nem a törvény, hanem a Szentlélek erejével gyógyított és tanított ezen a Földön.

Égi Vezér: *A föld Királyára néz, s hívja.*

Földi Király: *Rálép az Életfa-táblára(B3) sötét Király A4 - B3*

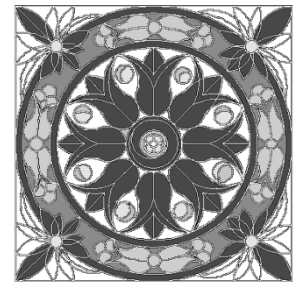
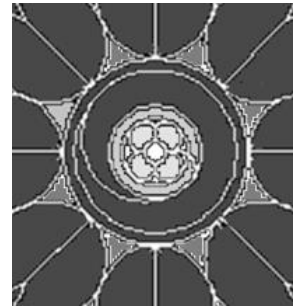
Földi Vezér: sötét Vezér B5 – C4

Földi Futó: sötét Futó C6 - D5

Bibliaolvasó: „Az ég és az egeknek egei bé nem foghatnak tégedet, mennyivel inkább ez ház, melyet mi építettünk. De te tekints a te szolgálóidnak imádságokra és könyörgésekre oh Uram meghalgtván a kiáltást és az imádságot mellyel a te szolgálóid imádkoznak te előtted.”

(Földi Gyalog: sötét Gyalog F5 - E6)

(Égi Huszár: világos Huszár E5 - F7)

Kikiáltó Csaba: Az Öregisten lép! (világos Király C1- B1)

Égi Gyalog II: (világos Gyalog II. E2 - D3)

Bibliolvasó: „Választotta az Úr Siont. Szerette azt magának lako helyül mondván Ez léssen az én nyugodalmam mind örökre itt lakozom mert ezt kívántam vala.”

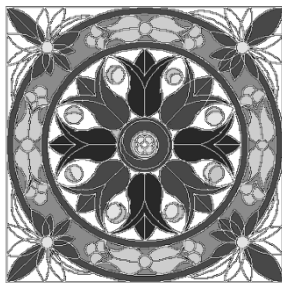
(világos Gyalog III. G4 - F5)

Kikiáltó Csaba: Jézus elhozta e földre az Öregisten szeretetét, de ... „a Sidók megirigylék, Tanácsban elvégezek, Hogy a Jézust megfognák, És a halálra adnák. Papok, írástudók nagyon zúgolódnak, Farizeusok is egyre áskálódnak, Félnék, koronájuk tőlük elvétetik, Ocsmány, dicszöny szívük nagyon háborodik.”

Kikiáltó Réka: *A földi Huszárra mutatva*: A Júdás ötlet eladta Ezüstért, odaadta Sidóknak, hogy vegyék meg, Keresztfán feszítsék meg. /Júdás ötlet megfogta / Csókjával elárulta / Ottan Jézust megfoglák /Meggötözve hurcolták/ Kajafáshoz elvitték/ Kegyetlenül megverték / Meggötözve hurcolták / Pilátushoz elvitték.

Minden szereplő, kivéve az ég Királyát, Vezérét, Futóját és Huszárát: Feszítsd meg! *Megfeszítik Krisztust.*

Kikiáltó Csaba: „Christust megfeszíték kegyetlen sidó népek, ki érettünk születék, Mennyből nekünk adaték...”

Földi Huszár: „Jaj, mit is cselekedtem / Eladván én Uramot, / Kárhoztattam a fára / Szerelmes Krisztusomat!”

(sötét Huszár F4 - G6)

Mindenki énekel : 337. ének 1-2 verse: Paradicsomnak te szép élő fája, Ó, kegyes Jézus, Istennek Báránya, Te vagy lelkünknek igaz Megváltója, Szabadítója. 2. Értünk egyedül szörnyű kínt szenvedtél, Megfeszítettven töviset viseltél, Mi bűneinkért véreddel fizettél, És megölettél.

Kikiáltó Réka: *A sötét Huszárra mutatva, sétálva a folyosón*:

„Tük az ő példáját mostan megláttatok,/ Cselekedeteit meggondolhattátok./ Tudjátok-é, ki volt ez az Ember Fia,/ Kit a rút gonoszság keresztfára vona?/ Születése óta arról prédikála. / Hogy az egész világ békességben volna.”

Égi Futó: (világos Futó C3 - D4) „Bénákat, gyávákat, vakokat gyógyított,/ Siketeknek hallást, némáknak szót adott, / Rest holtakat csak egy szóval feltámasztott./A nappal, a holddal s csillagokkal játszott./A nappal, a holddal s csillagokkal játszott.”

Kikiáltó Csaba: Az Öregisten lép! (világos Király B1– B2)

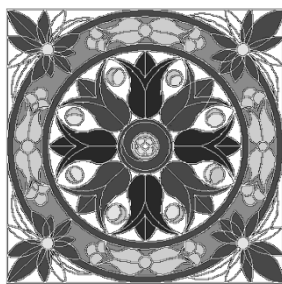
Kikiáltó Réka: Egymás mellé került a Föld és az Ég királya! Egymás mellé kell álljon a Föld és a Mennysországi királynője, Mária is, hogy Jézus feltámadhasson!

Égi Vezér: *Belép a Szél-táblára(C3) a sötét Vezér mellé.* (világosVezér C2 - C3)

Kikiáltó Réka: Egymás mellett áll a Szentlélek s a Föld minden lelke!

Bibliolvasó: “Mikor pedig elmúlt a szombat, Mária Magdaléna, és Mária, a Jakab anyja, és Salomé drága keneteket vásárlának, hogy elmenvén, megkenjék őt. És korán reggel, a hétnek első napján a sírbolthoz menének napfelköltekor. És bemenvén a sírboltba, látának egy ifjút ülni jobb felől, fehér ruhába öltözve; és megfélemlének. Az pedig monda nekik: Ne féljete.

A Názáreti Jézust keresitek, aki megfeszítettett? Föltámadott, nincs itt; ímé a hely, ahová őt helyezték.”

Kikiáltó Réka: Halálának utána, harmadnap feltámadta, hogy miértünk meghala, örök halált megronta!

Égi Huszár: *A Világfa tetejéről átlép a Kitejésedésre(E5).*

(világos Huszár F7 - E5)

Mindenki énekl: 185. ének: Krisztus feltámadott, Kit halál elragadott; Örvendezzünk, vigadjunk, Krisztus lett a vigaszunk, Alleluja! /Ha ő fel nem támad, Nincs többé bűnbocsánat, De él, ezért szent nevét, Zengjük ő dicséretét, Alleluja! Alleluja! Alleluja! Alleluja! Örvendezzünk, vigadjunk, Krisztus lett a vigaszunk. Alleluja!

Kikiáltó Csaba: Az Öregisten lép! (világos Király B2 - B1)

Égi Vezér: *A világos Király felé lép, a Hold kazettára(C2)* (világos Vezér C3 - C2)

Földi Király: (sötét Király B3 - A4)

Földi Vezér: (sötét Vezér C4 - B5)

Földi Futó: (sötét Futó D5 - C6)

Földi Gyalog: (sötét Gyalog E6 - D7)

Kikiáltó Csaba: A feltámadás után, amikor az Ég és a Föld összeért, Jézus még itt járt közöttünk, s a negyvenedik napon így szólt a tanítványaihoz:

Bibliolvasó: "Hanem vesztek erőt, minekutána a Szent Lélek eljő reátok: és lesztek nékem tanúim...a földnek mindvégső határáig. És mikor ezeket mondotta, az ő láttukra felemelteték, és felhő fogá el őt szemek előtt."

Kikiáltó Csaba: A menny kapui újra bezárultak!

Bibliolvasó: "És mikor a pünkösdi napja eljött, mindnyájan a tanítványok egy akarattal együtt valának. És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, és eltélt az egész házat, ahol ülnek vala. És megjelentek előttük kettős tüzes nyelvek és üle mindenikre azok közül. És megtelének mindnyájan Szent Lélekkel, és kezdének szólni más nyelveken, amint a Lélek adta nékik szólások."

Mindenki együtt énekelve: Mi van ma, mi van ma? Piros pünkösdi napja, Holnap lesz, holnap lesz, a második napja. Jó legény, jól megfogd lovadnak kantárját, hogy el ne tiporja a pünkösdi rózsát.

Pünkösdlő

Fiú: Mit ettél ma?

Lány: Sós kenyeret.

Fiú: Mit ittál?

Lány: Hideg vizet.

Fiú: Hol állsz?

Lány: Levélen.

Fiú: Nézz az égre!

Lány: Nem nézek.

Fiú: Lépj a földre!

Lány: Nem lépek.

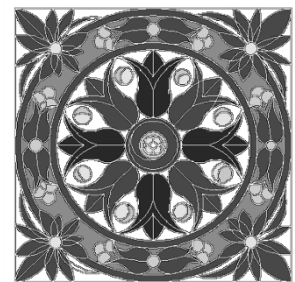
Fiú: Kiálltad a próbát, te vagy a pünkösdi királyné.

Másik lány: És ki lesz a pünkösdi király?

Két fű a körön kívül körbefut, és a gyorsabb megérkezik a pünkösdi királyné elé.

Minden lány: Két kis kakas összeveszett, A verembe beleesett, Szil-szál szalmaszál, te vagy a király !!!!

Kikiáltó Csaba: Csend legyen már, elég a játékból! Menjen mindenki a helyére!

Ötödik szín Utolsó ítélet

Az utolsó idők Kikiáltó Réka: Az Öregisten lép! (világos Király B1 - C1)

Égi Király: *Az Öregisten és a világos Vezér magához húzza a világos Futót,*

(világos Futó D4 - C3) és így helyhez jut a világos Huszár (világos Huszár E5 - C4)

Kikiáltó Réka: Hát, most éppen itt vagyunk /Csengersimán/ a világ közepén az Úr /2009. esztendejében, télutó havának 20. napján/. – *leszúrja a regös a botját* – Itt vagyunk ebben a /tornateremben/ mindannyian: felnőttek és gyermekek, jók és rosszak, hívők és hit nélküliek, boldogok és boldogtalanok, hűségesek és hűtlenek, erősek és gyengék, bátrak és bátortalanok, jobbra és balra húzók, mind. Itt vagyunk, és nem tudjuk, mi lesz velünk. Ki jön ránk megint fegyverrel, hazugsággal és ígérettel, hogy elvegye maradék kincsünket, földünket, gyermekeinket és az életünket? Van-e, aki velünk marad, hogy segítsen és támogasson, hogy igazán szeressen bennünket??

Égi Huszár : „Ahol ketten vagy hárman együtt vagytok az én nevemben, ott én is veletek vagyok a világ végezetéig.”

Kikiáltó Csaba: Nincs időnk, az idő megy tovább! Lássuk meg, mit hoz jövő, az utolsó ítélet!
Az Öregisten lép! Az élet nem állhat meg! (világos Király C1 - B1)

Kikiáltó Réka: Hová megyünk még, jó huszárunk?

Égi Huszár: *Elindul, nyomában Réka és Csaba. Átlép az eddig Ősrobbanás, most Utolsó ítélet nevű táblára(B2). Az utolsó ítélet következik! (világos Huszár C4 - B2)*

Bibliaolvasó: *ijesztően „És látám, mikor a Bárány a pecsétekből egyet felnyitott, s ez hallatszott: Jöjj és lásd! s ez a felhívás ismétlődött végtelen ideig: Jöjj és lásd! “ Minden bábu az égi Huszár köré ül. Réműletükben körben kifelé védekeznek a talpukkal. Dübörgő lódobogás, s megjelenik mellettük egy...*

Veres ló: *Lovasa egy karddal fenyegetően hadonászik előttük: Itt a kezemben a kard! Én szítom a háborúságot a földön! Odavágtat a másik oldalról, fújtatva egy...*

Fekete ló: *Lovanának a kezében egy nagy digitális mérleg kijelzővel, rajta egy szám: 666 Én, én, én mérem meg gondolataitokat, szavaitokat, tetteiteket és mulasztásaitokat, amiket csak itt a földön elkövettetek. ÉÉÉN!*

Sárga ló: *befut, lelassít lassan tagolva mondja, nagyon hangosan: A nevem: halál!*

Égi király: *Az Öregisten egy tegezt dob oda a Kikiáltónak, aki kifeszíti a tegezből kivett íjat. Minden bábu feláll.*

Bibliaolvasó: *„Adaték néki korona, hogy győzzön!” A lovakat a bábuk kikergetik a teremből, eredeti szerepükben visszatérnek, velük együtt minden bábu és szereplő a tábla szélére telepszik, kivéve: az ég Huszára, kézen fogva Rékával és Csabával, és az Öregisten állva marad.*

Kikiáltó Réka: *Kiterjesztett kezekkel kiabál: Égi huszár, Jézus Krisztusom! Az Utolsó Ítélet után hová viszel még? Hiszen nincsen hely már a mennyezetben, csak azon kívül!!! A Napút küldött és a Napút fogadna be, de nem ugorhatunk oda, mert nem jön ki a lépés, túl közel van! Égi Huszár: (világos Huszár B2 - D1), s amikor a huszár megérkezik a kazettára, minden szereplő köréjük gyűlik.*

Kikiáltó Réka: *Megérkeztünk!*

Bibliaolvasó: *„A te szemeid e házra nézzenek éjjel és nappal ez helyre mondom mely felől azt mondottad Ott léssen az én nevem és meghallgassad az imádságot mellyel imádkoznak a te szolgálid e helyen. És hallgasd meg a te népednek könyörgését a kik imádkozándnak ez helyen te mondom hallgasd meg a te lakóhelyedről a mennyekből.”*

A két Kikiáltó: *megfogja a Huszár kezét Krisztus az utolsó ítélet után sem hagy el bennünket! Mindenki énekel, 278. ének 10. vers: Dicséret, dicsőség tisztesség és hálaadás, /A szentek Urának legyen örök magasztalás./ Kiben soha nincs megváltozás, /Vagy ígérettől elhanyagolás, /Tőle fejünkre szálljon áldás!*

Ajánlott és felhasznált irodalom:

Antti Aarne & Smith Thompson: **The Types of the Folktale**. 1928

A Székely Nemzeti Múzeum értesítője. Szerk. Nagy Géza. Sepsí-Szent-György: Székely Nemzeti Múzeum 1890-1902

Artner Edgár: **Ókeresztény egyház- és dogmatörténet**. Budapest, 1946

Baktay Ervin: **A csillagfejtés könyve**. Budapest, 1989

Balassa M. Iván: **A Homoródszentpéteri karzat a 1520-as évekből**. Acta Siculica 2009. 573-584

Balassa M. Iván: **Mit csinált Benczúr Gyula lánya a kövendi templomban?** Unitárius Közlöny. Kolozsvár, 2017. március

Balassa M. Iván: **Felső-Tiszavidéki templomfestők**. IX. Országos Népi Építészeti Tanácskozás. Békés, 1994

Balog Sándor: **Az abonyi református templom festett kazettái**. Művészet 1974/9. sz. 14-15.

Belting, Hans: **Kép és kultusz**. Balassi Kiadó 2000

Bencze Lóránt: A **“hiv magyarázat eredete”**. Magyar Nyelvőr 1986. 110. 170-174.

(*Azt vizsgálja, hogy a Vizsolyi Biblia milyen fordításokat használt.*)

Berezky Zoltán – Cseuz Anett: **Simai sakkoló**. Püski, 2008 (*A csengersimai mennyező felfedezése*)

Berezky Zoltán: **Ősképeskönyv**. Budapest, 2014, 2019 (*Állatövi jegyek, ősképek meghatározása. Képolvasó könyv.*)

Berezky Zoltán: **Tóki színező**. Tók, 2015. (*A tóki református templom kazettáinak magyarázata*)

Berezky Zoltán: **Abonyi színező**. Kézirat, Zsámbék. 2017

Berezky Zoltán: **Abonyi mennyező**. Kézirat, Zsámbék. 2021

Bogár János: **Az egyházi évkör kialakulása és hatása az igehirdetésre**. Különös tekintettel a református egyház istentiszteletére. Liturgiai tanulmány. Theológiai tanulmányok 21. sz. Debrecen, 1932

Boll, Franz – Bezold, Carl: **Csillaghit és csillagfejtés**. Budapest, 1987

Borbola János: **Kikelet**. Budapest, 2005

Boros Judit: **Famennyezetek és rokon emlékek Erdélyben a XVI–XVIII. században**. Művészettörténeti Értesítő XXXI. 1982. 120–134.

Czakó Gábor - Juhász Zoltán: **Beljebb a magyar észjárásba**. Budapest, 2010

Csernák Béla: **A szilágylompéрти templom kazettás mennyezete**. Református Szemle LXXVII. 1984/5-6.sz. 448-451.

Dávid Katalin: **A teremtett világ misztériuma**. Bibliai jelképek kézikönyve. Budapest, 2002

Dávid László: **A középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei**. Bukarest, 1981

Dezső Tibor, Fülöp Szabolcs, Juhász Judit, Kincses Kálmán, Pap Gábor, Sajnovics Péter, Szántai Lajos: **Fényhozók**. Székelyföldi fal- és mennyezetképek az igazság napjának megvilágításában. Sárosi kiadó, 2006.

Diószegi Vilmos: **Az ősi magyar hitvilág**. Budapest, 1971

Diószegi Vilmos: **A pogány magyarok hitvilága**. Budapest, 1978

Entz Géza: **Három régi ajtószárny az Erdélyi Nemzeti Múzeum Történeti Tárában**. Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Történeti, Művészeti és Néprajzi Tárából, 1944. 111–119.

Erdélyi Zsuzsanna szerk.: **Boldogasszony ága**. Tanulmányok a népi vallásosság köréből. Budapest, 1991

Erdélyi Zsuzsanna: **Hegyet hágék, lőtőt lépék**. Budapest, 1976, és Pozsony, 1999

Felföldi László: **A strukturális szemlélet a magyar néptánckutatásban**. Ethnographia 2008/1, 22.

Forrai Sándor: **Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig**. Lakitelek, 1994

Forrai Sándor: **Küskarácsontól sülvesterestig**. Múzsák Közművelődési Kiadó

Gazda Klára: **Keresztény jelképek a népi díszítőművészetben?**

www.sulinet.hu/oroksegtar/data/kulhoni_magyarsag/2010/ro/kriza_tarsasag_evkonyv_o8/pages/007_Gazda_Klara.htm

Göböl Gáspár: **Újj vélekedés az ó és újtestamentumi prófétáknál gyakran előforduló nap, hold, és tsillagok meg-setétedésekről.** Pesten, 1796

Gyügye református temploma. The presbyterian church of Gyügye. A templom műemléki helyreállítása - monográfia. Restoration of the Church of Gyügye - Monography. Méry Ratio, 2007

Harangozó Imre: **“Krisztusz háze arangyosz...”** Arhaikus imák, ráolvasások, kántálók a gyimesi és moldvai magyarok hagyományából. Újkígyós, 1998

Hegedűs Zoltán: **Nyúl vadászat** – szimbólumok nyomán. Ars Natura 2012-13

Hoppál Mihály szerk.: **Folklór Archívum 14.** Budapest, 1982

Hoppál Mihály: **Nő - Hegy - Fa. Mítosz, jel és szöveg.** Zöldövezet, 1993

Horváth Sándor: **“Mi nyikorog az égen?”** A magyarországi horvátok archaikus népi imádságainak képei. Ethnographia 2013/2, 1-155.

Huszka József, a rajzoló gyűjtő. Kiállítás a Néprajzi Múzeumban 2005. május 14 - 2006. március 5. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2006

Huszka József: **A székely ház.** Kráter Műhely Egyesület, 2005

Huszka József: **Honfoglaló őseink ornamentikája.** Budapest, 1910

Huszka József: **Magyar díszítő stíl.** Hermit Könyvkiadó Budapest, 2017

Huszka József: **Magyar díszítési motívumok a Székelyföldön.** Sepsiszentgyörgy, 1883

Huszka József: **Magyar ornamentika.** Hermit Könyvkiadó Budapest, 2017

Huszka József, Hampel József: **Régi magyar ornamentika.** Hermit Kiadó Budapest, 2017

Huszka József: **Az Istenfa.** Hermit Könyvkiadó Budapest, 2017

Ipolyi Arnold: **Magyar Mytologia.** Pest, 1854

Jankovics Marcell: **Jelkép-kalendárium.** Budapest, 1988

Jankovics Marcell: **A Fa mitológiája.** Debrecen, 1991

Jankovics Marcell: **A Nap könyve.** Debrecen, 1996

Jankovics Marcell: **A Szarvas könyve.** Csokonai Kiadó, 2004

Jung, Carl Gusztáv: **Az ember és szimbólumai.** Göncöl Kiadó, é.n.

Kelemen Lajos: **A gogánváraljaimennyezetfestmény készítettője és kora.** Erdélyi Irodalmi Szemle Kolozsvár, 1928

Kelemen Lajos: **Erdélyi magyar mennyezetfestményeink a XVII. század végéig.** Művészeti Szalon III. 1928/6-7. sz. 7-8.

Kelemen Lajos: **Erdélyi magyar templomi karzat- és mennyezetfestmények a XVII. századból.** Minerva Rt. Kolozsvár, 1945

Kelemen Lajos: **Művészettörténeti tanulmányok.** Bukarest 1977

Keszthelyi Sándor, Keszthelyiné Sragner Márta: **A magyarországi középkori templomok tájolója.** Építész fórum.

Kocsi Márta - Csomor Lajos: **Festett bútorok a Székelyföldön.** Budapest, 1982

Kozma Mihály: **Pléhkrisztus.** Főnix könyvek 22.

Kunkovác László: **Ősépítmények.** Budapest, 2000

Lángi József – Mihály Ferenc: **Erdélyi falképek és festett faberendezések.** Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ, Budapest

Lükő Gábor: **Az Ige, a Magyar Ige.** Zöldövezet, 1993

Makoldi Sándor: **Gondolatok a magyar ácsolt szekrényeken látható jelek értelmezéséről.** Művészet és világkép sorozat, KLTE Közművelődési Titkársága. Debrecen, 1989

Malonyay Dezső: **A magyar nép művészete.** Budapest, 1925

Mándoki László: **Újonnan felfedezett festett református templomok Baranyában.** A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 1975-76. Pécs, 1977

Marcu Istrate, Daniela: **A gyulafehérvári római katolikus székesegyház és püspöki palota régészeti kutatása.** Budapest, 2008

Marosi Ernő: **Magyar falusi templomok.** Budapest, 1975

Marosi Ernő: **A reformáció a művészettörténetben.** /Pius Efficat Ardor/ A művészet értékelése Kálvin művében a református kultúrában. Budapest, 2009

Máthé Csaba: **Homoródszentpéter monográfiája.** Státus Könyvkiadó Csíkszereda, 2007

Mátéffy Csaba: **Az Árpád-ház szerepe a csodaszarvas-történetek európai elterjedésében.** Ethnographia 2013/1. 1-40.

Mircea Eliade: **Az örök visszatérés mítosza.** Budapest, 1998

Módy György: **Debrecen egyházi építéstörténete.** Debrecen. 2006. 116.l.

Módy György: **A Szent András-templom és a verestorony kutatása 1980-ban.** Debrecen, 1984

Molnár V. József: **Világ - Virág.** Budapest é.n.

Molnár V. József: **Kalendárium.** Budapest, 1999

Molnár V. József: **Hétboldogasszony.** Debrecen, 2001

Molnár V. József: **Kerek istenfája.** Az esztendő körének szokásrendszere. Budapest, 2018

Móser Zoltán: **Festett famennyezetek Krasznán.** Honismeret 1980/3. sz. 37-40.

Németh József: **A szentgyörgyvölgyi református templom festett famennyezete és berendezése.** Műemlékvédelem 1976/2. sz. 98-100.

Németh Zsolt: **A Kárpát-medence legkülönlegesebb Árpád-kori templomai I.** Szombathely, 2013

Németh Zsolt: **A Kárpát-medence legkülönlegesebb Árpád-kori templomai II.** Szombathely, 2017

Németh Zsolt: **A veleméri Szentháromság-templom,** B.K.L. Kiadó, Szombathely

Orbán Balázs: **A Székelyföld leírása I-II.** Pest, 1868

Obrusánszky Borbála: **Keleti kereszténység.** Budapest, 2012

Pais Dezső: **A magyar ősvallás nyelvi emlékeiből.** Budapest, 1975

Palmer, Martin: **A Jézus-szútrák.** Budapest, 2001

Pap Gábor: **Nefelejts.** Örökség, 2000

Pap Gábor: **Mag hó alatt.** Püski, 2003

Pap Gábor: **Az "Attila-kincs" vallomása** Budapest, 2010

Pap Gábor: **Az ég mennyezeti. Festett kazettás mennyezetekről.** Debrecen, 2012

Pap Gábor: **Üdvtörténet - Magyarul.** Művelődéstörténeti vázlat. Két Hollós Kiadó, 2015

Pócs Éva: **"Keleti hagyomány-nyugati kultúra"** Vargyas Lajos munkásságában. Ethnographia 2010/1. 47-58.

Pomozsi István: **Festett famennyezetek és berendezések restaurálásának elvi és gyakorlati kérdései.** Műemlékvédelem 1983/4. sz. 279-293.

Prokopp Mária: **Az egyetemszervező Vitéz János.** Változatok a történelemre. Tanulmányok Székely György tiszteletére. Munumenta Historica Budapestimensia XIV. Budapest 2004. 263-268.

Radocsay Dénes: **A gogánváraljai (Goganvarolea) festett mennyezet lengyel rokonsága.** MTA. II. Osz. Közl. 1951. 61-65.

Radocsay Dénes: **Falképek a középkori Magyarországon.** Budapest, 1977

Rumi Tamás: **Napjelképek rendszere,** Naprendszer jelképek. Napút Kiadó 2011

Sas Péter: **"Ennek az első kötetnek az anyagát Erdélyben a kalotaszegi falvakban gyűjtöttük".** A Malonyay-vállalkozás ismeretlen részlete. Ethnographia 2015/1. 299 -305.

Sápy Szilvia: **Lorántffy Zsuzsanna úrasztali terítőjének csillagszimbólumai.** Valóság 2018.8. 46.

Sebestyén József, K.: **A gelencei mennyezet- és karzatfestmények.** Kolozsvár, 1957

Sümei György: **Festett asztalosmunkák a Duna-Tisza közén. A szabadszállási református templom famennyezetének töredéke.** Ars Hungarica 1992/1. sz. 43-52.

Szabó Antónia: **Megy a gyűrű vándorútra.** Napút Kiadó 2014

Szabó T. Attila: **Tombor Ilona könyvének recenziója és kiegészítése.** Ethnographia 1969/3. 467- 474.

Szabó T. Attila: **A magyar festett mennyezetek és épületbelsőik.** In: Uó: Nép és nyelv. Válogatott tanulmányok, cikkek. IV. Bukarest, 1980. 484- 501.

Szatmári Klára - Nagy Gergely: **Magyarlóna református temploma és temetője.** Veszprém - Budapest, 2012

SZINIA **A magyar ház mágikus titka.** (Magyar térrendezés) Budapest, 2008

Szócsné Gazda Enikő - Mihály Ferenc: **A barátosi református templom kazettás mennyezete.** Acta Siculica 2012-2013. 625-644.

Tájak, Korok, Múzeumok Kiskönyvtára sorozat: **Drávaiványi; Kórós; Ormánság; Festett mennyezetű református templomok; Szenna.** Szabadtéri néprajzi gyűjtemény TKM Egyesület, Budapest

Takács Béla: **Református templomaink úrasztali terítői.** Budapest, 1983

Takács Béla: **“Uram, hajlékodat, szeretem házadat ...”** Református művészet Magyarországon. Officia Nova, Budapest

Takács Béla: **Bibliai jelképek a magyar református egyházművészetben.** Budapest, 1986

Tánczos Vilmos: **Gyöngyökkel gyökerezteél.** Archaikus imák. Csíkszereda, 1995

Tánczos Vilmos: **Keletnek megnyílt kapuja.** Archaikus imák. Csíkszereda, 2000

Tánczos Vilmos: **Nyiss kaput, angyal.** Archaikus imák. Csíkszereda, 2000

Tánczos Vilmos: **Eleven ostya, szép virág.** A moldvai csángó népi imák képei. Csíkszereda, 2000

Tarbay Ede: **Az anya és a szűz paradigmája.** Bp. 2000

Tombor Ilona: **Kalotaszegi templomok festett asztalosmunkái.** Bölcsészeti Értekezések 5. Budapest, 1947

Tombor Ilona: **Magyarországi festett famennyezetek és rokonemlékek a XV–XIX. századból.** Akadémiai Kiadó. Budapest, 1968

Tomcsányiné Szemere Sarolta: **Kis csokréta “A mennyezet virágai”-ból.** Bp. 2012

Toroczka-Wigand Ede: **Öreg csillagok.** Bp.é.n.

dr. Tóth Judit: **Szent Korona, a mágikus pecsét.** Az apostol feliratok titkos üzenete. Budapest, 2009

Trócsányi Zsolt: **Erdély központi kormányzata 1540-1690.** Magyar Országos Levéltár kiadványai III. Hatóság és hivataltörténet 6. Budapest, 1980. A fejedelmi kancellária.

Varga Tibor: **Boldogasszony kelengyéje.** Debrecen, 1999

Vasas Samu: **Népi jelvilág Kalotaszegen.** Budapest, 1994

Voit Pál: **A magyar festő-asztalosok munkásságának bibliográfiájához.** Franklin Társulat Budapest, é.n. 111–138.

Wilhelm Károly: **Festett famennyezetek.** Alakos ábrázolások a XV–XVIII. századi erdélyi templomokban. Bukarest, 1975

Zakariás Erzsébet: **Útmenti keresztek Baróton.** Kolozsvár, 1994. 166–179.

Zentai Tünde: **Adorjás.** Pécs, 2007

Zentai Tünde: **Rétfalu.** Pécs, 2008

Zentai Tünde: **Kórós.** Pécs, 2008

Zentai Tünde: **Patapoklosi.** Pécs, 2009

Zentai Tünde: **Kovácsbuda.** Pécs, 2010

Zentai Tünde: **Drávaiványi.** Pécs, 2010

Zentai Tünde: **Szena.** Pécs, 2011

Zentai Tünde: **Drávaszög és Szlavónia.** Pécs, 2012

Zentai Tünde: **Szigetvidék.** Pécs, 2013

Zentai Tünde: **A Dél-Dunántúl hímes templomai.** Pécs, 2014

Zsigmond Győző: **Égitest és néphagyomány.** Csíkszereda, 1999

Ware-Nagy Orsolya: **A pákozdi református templom festett mennyezetkazettái.** Műemlékvédelem 2021. 262- 289.